

KODIN VARALLISUUDEN MERKITYS OPPILAAN KOULUNKÄYNTIIN
HUOLTAJIEN MIELIPITEITÄ

Marianne Aho & Tanja Grek

Pro gradu -tutkielma

Syksy 2013

Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto

Aho, M. ja Grek, T. 2013. Kodin varallisuuden merkitys oppilaan koulunkäyntiin – huoltajien mielipiteitä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 56 sivua.

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kuinka alakouluikäisten oppilaiden huoltajien varallisuus vaikuttaa heidän lastensa kouluarkeeseen. Huoltajien näkemyksiä selvitettiin seuraavien tutkimuskysymysten avulla: millä tavoin kodin varallisuudella on merkitystä lapsen koulunkäyntiin, miten lapsen tai lasten koulunkäynti huomioidaan perheessä ja millä tavoin muut perheenjäsenet tukevat lapsen koulunkäyntiä sekä miten vastaajat kokevat tasa-arvon tavoitteen toteutuneen suomalaisessa peruskoulussa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin maaliskuun ja kesäkuun välillä 2013 sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kyselyyn vastasi 42 henkilöä. Saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti. Analyysissa pyrittiin nostamaan vastauksista esiin useille vastauksille yhteisiä teemoja. Saatuja vastauksia peilattiin myös aiempaan tutkimuskirjallisuuteen.

Tutkimuksen mukaan huoltajat eivät kokeneet varallisuudella olevan suurta merkitystä lastensa koulunkäyntiin. Osassa vastauksista pohdittiin kuitenkin, että perheen varallisuudella saattaa olla vaikutusta lasten kaverisuhteisiin. Varallisuudella ei myöskään koettu olevan kovin suurta merkitystä koulumenestykseen. Monesta vastauksesta nousi esiin painotusluokkien ja kouluvalinnan arvostus. Suurin osa vastaajista koki tasa-arvon edelleen toteutuvan suomalaisessa peruskoulussa. Tutkimuksemme osallistuneista valtaosa oli kuitenkin taustaltaan keskiluokkalaisia, joten tuloksia ei voida yleistää.

Avainsanat: varallisuus, mahdollisuuksien tasa-arvo, koulujen eriarvoistuminen, koulunkäynti, sosioekonominen asema

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VARALLISUUS JA TALOUDELLINEN ERIARVOISUUS SUOMESSA	7
2.1 Varallisuuden määritelmä.....	7
2.2 Taloudellinen eriarvoisuus Suomessa	8
2.3 Taloudellisen eriarvoisuuden vaikutukset	10
3 OPPILAAN KOTITAUSTA BOURDIEUN PÄÄOMIEN MUKAAN.....	10
3.1 Sosiaalinen pääoma	11
3.2 Kulttuurinen pääoma	12
3.3 Taloudellinen pääoma	12
4 PERUSKOULUN TASA-ARVOISTAMISEN TEHTÄVÄ	13
4.1 Peruskoulun lähtökohdat	13
4.2 Tasa-arvon ideologinen pohja peruskoulussa.....	15
4.3 Uusi koulupolitiikka	17
4.4 Miten käy tasa-arvolle peruskoulussa?.....	18
5 MITEN PERHEIDEN VARALLISUUSEROT NÄKYVÄT KOULUSSA?.....	20
5.1 Tarvikkeet ja vaatetus.....	20
5.2 Koulun retket ja muu koulun ulkopuolella tapahtuva opetus.....	21
5.3 Vapaa-aika ja harrastukset.....	22
5.4 Kuluttaminen erottelijana	23
6 KOTITAUSTAN VAIKUTUS KOULUMENESTYKSEEN	24
6.1 Onko eroja erilaisista kodeista tulevien oppilaiden välillä?.....	24
6.2 Mistä erot johtuvat?.....	25
6.3 Vaikutus jatko-opintoihin.....	26
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	27
7.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	27
7.2 Aineiston keruu	28

7.3 Kyselylomake	29
7.4 Aineiston analyysi	31
8 TULOKSET	32
8.1 Taustatietoa kyselyyn vastaajista	32
8.2 Perheiden osallistuminen lasten koulunkäyntiin	36
8.3 Perheen varallisuuden vaikutuksesta lapsen koulunkäyntiin	37
8.4 Alueelliset erot tasa-arvon toteutumisessa	41
8.5 Opetuksen tasa-arvon toteutuminen	43
9 POHDINTA	45
9.1 Tutkimuksemme heikkoudet ja vahvuudet.....	45
9.2 Keskeiset tutkimustulokset.....	47
9.3 Tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä	49
9.4 Mahdolliset jatkotutkimusaiheet	50
LÄHTEET.....	52
LIITTEET	57
Liite 1. Saatekirje	57
Liite 2. Kyselylomake	58

1 JOHDANTO

2000-luvulla on keskusteltu paljon hyvinvointivaltiosta ja hyvinvointipalveluista sekä niiden säilymisestä jatkossa. Suomessa, kuten muissakin OECD:n jäsenmaissa, tuloerot ovat kasvaneet kahdenkymmenen vuoden ajan 1990-luvun lamasta lähtien (Ruotsalainen 2011). Lapsiköyhyyteen eli pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaiden henkilöiden osuuteen väestöstä alettiin kiinnittää huomiota 1990-luvun laman jälkeen, jolloin siihen asti vähäinen lapsiköyhyys nousi nopeasti (Tulonjakotilasto 2011). Tulonjaossa tapahtuvat muutokset heijastuvat koko yhteiskuntaan muun muassa lisääntyvänä eriarvoistumisena (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 342).

Lapsuusajan köyhyydellä on usein kauaskantoisia seurauksia. Suomessa köyhät lapset eivät yleensä näe nälkää, mutta köyhyys voi aiheuttaa syrjäytymistä ikätovereiden seurasta jo nuorella iällä. Kun ihminen jo lapsuudessaan syrjäytyy köyhien alakulttuuriin, köyhyydestä tulee helposti periytyvää. Perheiden erilaiset mahdollisuudet tukea lastensa opiskelua vaikuttavat oppimiseen ja sen tuloksiin, vaikka tasa-arvoiset mahdollisuudet pyrittäisiin takaamaan kaikille. Tämän vuoksi on tärkeää selvittää tekijöitä, jotka joko edistävät tai ehkäisevät koulun tasa-arvon toteutumista. (Kupari 2005, 115.) Koulutuksen maksuttomuudesta huolimatta Suomessakin esiintyy sosiaalisen taustan vaikutuksia opiskeluun siinä, että korkeamman sosiaalisen taustan oppilaat hakeutuvat jatkokoulutukseen todennäköisemmin kuin muut samantasoiset oppilaat (Härkönen 2010, 59–60).

Erityisesti lapsiin kohdistuvien tuloerojen ja köyhyden vaikutusten tutkiminen on kiinnostavaa, sillä lapset eivät itse ole vastuussa siitä, minkä tulotason perheeseen ovat syntyneet. Demokraattisessa valtiossa kaikilla on oltava samat mahdollisuudet hyvinvointiin ja elämässä menestymiseen, eikä ihmisen tulevaisuuden polun tulisi määräytyä lapsuuden elinolosuhteiden mukaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa perusopetuksen yhden arvopohjan sanotaan olevan tasa-arvo, ja esimerkiksi PISA -tutkimusten valossa tasa-arvo on Suomen kouluissa toteutunut hyvin.

Muutosta tilanteeseen on kuitenkin valitettavasti havaittavissa. Huolestuneisuudesta viestivät myös uutisoinnit tuloerojen kasvusta ja koulujen eriarvoistumisesta erityisesti suurissa kaupungeissa. Viime vuosina on tutkittu myös paljon lasten huoltajien tekemiä kouluvalintoja. Vapaan kouluvalinnan seurauksena koulut ovat jo suurissa kaupungeissa eriarvoistuneet (Kosunen 2012, 89). Tämä lisää koulujen jaottelua hyviin ja huonoihin, ja on hyvin kaukana tasa-arvoisen koulutuksen ideaalista.

Tässä pro gradu -tutkimuksessa käsittelemme varallisuuserojen näkyvyyttä ja merkitystä lasten elämässä koulumaailmassa. Selvitämme peruskoulun oppilaiden huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä siitä, onko oppilaiden perheiden välisillä varallisuuseroilla merkitystä koulussa, ja jos on, niin millaista merkitystä.

2 VARALLISUUS JA TALOUDELLINEN ERIARVOISUUS SUOMESSA

2.1 Varallisuuden määritelmä

Tutkimuksessamme käsittelemme varallisuuden merkitystä oppilaan koulunkäyntiin. Varallisuudella tarkoitetaan kotitalouden rahallista omaisuutta eli taloudellista pääomaa, joka sisältää omistussuhteet, taloudellisen varallisuuden sekä tulot (Antikainen ym. 2006, 87). Tässä tutkimuksessa varallisuutta käsitellään lähinnä perheen tuloina. Huomioon on otettu kuitenkin taloudellisen pääoman kytkökset muihin pääoman muotoihin (ks. luku 3 oppilaan kotitausta Bourdieun pääomien mukaan).

Koska henkilön varallisuus on useimmiten kytköksissä hänen asemaansa yhteiskunnassa, puhumme tutkimuksessamme henkilöiden sosioekonomisesta asemasta. Henkilön sosioekonominen asema voidaan määritellä kahdella eri perusteella. Ensinnäkin voidaan kuvata, mihin asemaan henkilö asettuu oman toimintansa perusteella. Toiseksi henkilön sosioekonomista asemaa luonnehditaan usein hänen kotitaloutensa suurituloisimman tulonsaajan eli viitehenkilön sosioekonomisella asemalla. (Tulonjakotilasto 2011.) Lasten sosioekonominen asema määräytyy perheen asemalla.

Varallisuudella on kaksi ääripäätä, köyhyys ja rikkaus. Köyhyydestä puhuttaessa voidaan tarkoittaa absoluuttista tai suhteellista köyhyyttä. Absoluuttinen köyhyys tarkoittaa terveelliselle elämälle välttämättömiin inhimillisiin perustarpeisiin, kuten ruokaan, vaatetukseen ja suojaan, riittämättömiä resursseja. Suhteellinen köyhyys taas tarkoittaa kykenemättömyyttä osallistua taloudellisten resurssien puutteen vuoksi yleisesti odotettuun elämäntapaan yhteiskunnassa. Vauraassa yhteiskunnassa eläminen vaatii taloudellisia resursseja enemmän kuin inhimillisten perustarpeiden tyydyttäminen vaatii. (Moisio 2009, 5-6.) Suomessa absoluuttinen köyhyys on marginaalinen ilmiö, joten tässä tutkimuksessa puhuessamme köyhyydestä tarkoitamme suhteellista köyhyyttä.

Suhteellisen köyhyiden rajan määrittelyyn on kehitetty erilaisia mittareita. Pienituloisuusaste on yleisesti käytössä oleva indikaattori, jolla kuvataan suhteellisia tuloeroja mediaanitulon alapuolelle jäävässä väestössä. Pienituloisuutta kutsutaan myös köyhyysriskiksi ja se määritellään kotitalouden tulojen perusteella suhteessa

keskivertokotitalouden tuloihin. Kotitalous on pienituloisen, kun sen rahatulot ovat vähemmän kuin 60 % mediaanitulosta eli keskituloisen kotitalouden käytettävissä olevista rahatuloista. Laskennassa käytetään kotitalouden niin sanottua ekvivalenttituloa, joka on kotitalouden kaikkien jäsenten nettotulojen summa jaettuna kotitalouden kulutusyksiköillä. Pienituloisuusraja vaihtelee kotitalouden tyyppin mukaan. Vuonna 2011 Tilastokeskuksen mukaan kahden aikuisen ja kahden alle 14-vuotiaan lapsen perheen pienituloisuusraja oli 28 700 euroa vuodessa ja yhden aikuisen ja kahden alle 14-vuotiaan lapsen perheessä 21 800 euroa vuodessa. (Tulonjakotilasto 2011.)

2.2 Taloudellinen eriarvoisuus Suomessa

Taloudellista eriarvoisuutta voidaan lähestyä eri näkökulmista. Tulonjakotutkimuksessa tarkastellaan tulojen epätasaista jakautumista yhteiskunnassa. Taloudellista eriarvoisuutta voidaan myös lähestyä mittaamalla ja tarkastelemalla kotitalouksien kulutusmenoja. (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 344.) Kulutusta pidetään keskeisenä hyvinvoinnin mittana, koska kulutuksella tyydytetään ihmisten tarpeita (Niemelä & Raijas 2010, 118).

1990-luvun jälkeen käytettävissä olevien tulojen eriarvoisuus on kasvanut Suomessa nopeasti. 2000-luvun alussa tuloerojen kasvu tyrehtyi, mutta jatkoi nousuaan jo vuoden 2002 jälkeen, tosin hieman hitaammin kuin 90-luvun loppupuolella. Vahvimmin tuloerojen kasvu näkyi eniten ansaitsevien irtiottona muista tulonsaajista. (Jäntti 2010, 62-63.)

Syitä tuloerojen kasvuun Suomessa on monia. 1990-luvun laman jälkeen Suomen talous toipui nopeasti ja suurin osa suomalaisista pääsi mukaan talouskasvun imuun (Vaarama ym. 2010, 10). Laman aikana työttömyys oli kasvanut voimakkaasti ja pitkästä taloudellisesta nousukaudesta huolimatta se jäi suuremmaksi kuin ennen lamaa (Moisio 2010, 181). Nousukausi ei siis tavoittanut kaikkia, vaan osa syrjäytyi pysyvästi työelämästä, osa koko yhteiskunnasta ulosotossa olevien velkojen myötä. Myös työmarkkinat muuttuivat laman myötä epävarmoiksi eivätkä uudet ikäpolvet enää entiseen tapaan löytäneet paikkaansa siellä. (Vaarama ym. 2010, 10.) Suomalaisessa yhteiskunnassa syntyi laman jälkeen ilmiö, jossa työkään tulevista ikäluokista muutama prosentti ei enää kiinnittynyt työmarkkinoille. Tästä kehityksestä on syntynyt suuri joukko työelämästä syrjäytyneitä. (Moisio 2010, 181.)

Tuottavuuserot ovat osaltaan kasvaneet talouden vapautumisen, kansainvälistymisen sekä tuotannon muutoksen johdosta ja sitä kautta ennen kaikkea pääomatulojen erot ovat nousseet. Tulonsiirtojen ja verotuksen tuloeroja tasaava ja suhteellista köyhyyttä vähentävä vaikutus on heikentynyt. Tulonsiirtojen tuloeroja ja köyhyyttä vähentävän vaikutuksen heikkeneminen selittyy ennen kaikkea perus- ja vähimmäisturvan etuuksien tason jäämisellä jälkeen 20–30 prosenttia yleisestä ansiokehityksestä. (Moisio 2010, 181.)

Pienituloisten määrä vaihtelee eri väestöryhmissä. Köyhyysaste on suurin yksin asuvilla alle 35-vuotiailla, varsinkin 16–24-vuotiaiden keskuudessa ja yli 65-vuotiailla sekä yksinhuoltajaperheissä (Lammi-Takula & Salmi 2010, 200). Tarkastelujakson 1998–2008 aikana useimmiten iäkkäät sijoittuvat pienituloisimpien joukkoon pysyvästi. Heidän toimeentulonsa koostuu usein pelkästä kansaneläkkeestä ja he lisäksi asuvat usein yksin, jolloin muiden perheenjäsenten tuki ei ole helpottamassa taloudellista asemaa. (Ruotsalainen 2010, 12). Lyhytaikainen tai pitkittynyt pienituloisuus ei ole harvinaista lapsiperheissäkään. Eniten suurituloisimpaan tulokymmenykseen pysyvästi sijoittuneita oli 1940-luvun lopulla syntyneitä henkilöitä. Tämä ikäryhmä koostuu pääasiassa hyvin toimeentulevista palkansaajista ja yrittäjistä. Omaisuustulojen kasvu on ollut merkittävää näiden suurituloisimpien joukossa pysyneiden keskuudessa. Myös ekvivalentti tulo paranee tässä 50–60 vuoden iässä, kun kotitalouden kulutusyksikköluku pienenee lasten muuttaessa kotoa. (Ruotsalainen 2010, 14–15.)

Suomen lapsiköyhyyden nopea muutos herättää huolestuneisuutta. Tuloköyhien lasten osuus on 12 vuodessa kolminkertaistunut, kun lapsiköyhyyden osuus vuonna 1995 oli 5 prosenttia ja vuonna 2007 jo 14 prosenttia. Euroopan mittakaavassa suomalaislasten tuloköyhyys ei edelleenkään ole hälyttävän korkealla tasolla. (Jantti 2010, 68.)

Lapsiperheet kärsivät lamasta työttömyytenä, palvelutason alenemisena ja sosiaaliturvansa leikkauksina. Lasten köyhyysaste nousi kuitenkin vasta laman jo jäätyä taakse, koska sosiaaliturvaa heikennettiin tällöin tavalla, joka kohdistui erityisesti pienituloisten sosiaaliturvaan: ansiosidonnaisen työttömyystuen piiriin pääsyä vaikeutettiin ja toimeentulotuen tasoa laskettiin. (Sauli 2001, 157.)

2.3 Taloudellisen eriarvoisuuden vaikutukset

Kautta aikojen tuloerot ja köyhyys ovat herättäneet keskustelua yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta. Viime vuosina keskusteluun on nostettu myös sosiaalinen kestävyys ja taloudellinen kilpailukyky, sillä tutkimuksissa on osoitettu suurten tuloerojen ja köyhyyden kielteisiä vaikutuksia niin valtion- kuin koko kansantalouden toimivuudelle. (Vaarama ym. 2010, 12.) Ihmiset arvioivat vastavuoroisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista kulttuurista ja asemastaan riippumatta. Sosiaaliset hierarkiat hyväksytään, mikäli kanssakäymisen koetaan tapahtuvan vastavuoroisuuden, molemmin puolisen arvonannon ja oikeudenmukaisuuden hengessä. Tässä lienee yksi syy sille, miksi suuret tuloerot näyttävät nakertavan sosiaalista luottamusta ja yhteiskunnan koheesiota. (Vaarama ym. 2010, 14.)

Köyhyyteen liittyy pysähtyneisyyttä. Pitkäaikaistyöttömät ja matalapalkkaiset työntekijät usein juutuivat heikkoon asemaansa. 1990-luvulla sosiaalinen liikkuvuus heikkeni. Peruskoulun jälkeiseen jatkokoulutukseen hakeutumisessa oli huomattavia eroja alueellisesta ja sosiaalisesta taustasta johtuen. (Ahonen 2003, 161).

Lapsiin perheen taloudelliset huolet eivät vaikuta pelkästään materiaalisesti, vaan myös henkisesti. Pohjoismaisessa kasvuverkostoprojektissa ilmeni, että 31% suomalaisista ja 19% islantilaisista 10-vuotiaista lapsista huolestutti perheen talous. Vanhemman työttömyys huolestutti noin kolmannesta tutkimuksen suomalaislapsista. Vetäytyviksi luokitellut lapset kokivat paljon huolta kotiasioistaan, kuten riidoista kotona ja perheen raha-asioista sekä toverisuhteistaan. Erityisesti isän sosioekonominen asema oli yhteydessä oppilaiden koulunkäyntiin suhtautumiseen sekä jossain määrin heidän sosiaaliseen toimintakykyynsä. (Pölkki 2001, 134-137.)

3 OPPILAAN KOTITAUSTA BOURDIEUN PÄÄOMIEN MUKAAN

Määrittelemme oppilaan kotitaustaa tutkimuksessamme ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun (1986) kehittämän kolmen pääomamuodon avulla. Nämä kolme muotoa ovat sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen pääoma. Omassa tutkimuksessamme painotamme pääasiassa huoltajien taloudellisen pääoman vaikutusta lapsen kouluarkeen, mutta huomioimme myös perheen sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman merkityksen.

Vaikka nämä kolme pääoman muotoa ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa, esittelemme ne seuraavaksi selkeyden vuoksi erillisinä osioina.

3.1 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalinen pääoma tarkoittaa yksilön, tutkimuksessamme perheen ja sitä kautta myös oppilaan itsensä, sosiaalisia suhteita, kontakteja ja verkostoja (Bourdieu 1986, 248 – 249). Sosiaalisen pääoman avulla ihmiset pääsevät mukaan verkostoihin ja pääsevät käyttämään näitä verkostoja omina resursseinaan (Hanifi 2012). Ryhmään kuulumisen ja sosiaalisten verkostojen jakaminen ovat kautta historian olleet merkityksellisiä yksilön menestykselle. Näin ollen on ymmärrettävää, että sosiaalisen pääoman vaikutus ulottuu myös koulumaailmaan (Antikainen ym. 2006, 127).

Perheillä on hallussaan hyvin vaihteleva määrä sosiaalista pääomaa. Toisin kuin esimerkiksi taloudellista pääomaa, sitä on mahdoton tarkasti mitata. Sosiaalinen pääoma on kuitenkin hyvin kiinteästi yhteydessä taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan (Bourdieu 1986). Perheiden sosiaalinen pääoma siirtyy usein sukupolvelta toiselle (Keltikangas- Järvinen 2007, 23) ja näin ollen lapset saavat hyvin erilaiset lähtökohdat tulevaisuuteensa. Esimerkiksi Myllyniemi ja Tontti (2006, 158) huomauttavat, kuinka lapsuuden kodista saatu vankka sosiaalinen alkupääoma vaikuttaa myös aikuisiän subjektiiviseen hyvinvointiin. Esimerkiksi kouluilla on kuitenkin mahdollisuus tasoittaa sosiaalisen taustan aiheuttamia eroja tukemalla oppilasta kehittämään itsessään ominaisuuksia, joiden avulla sosiaalinen pääoma muovautuu. Tällaisia ominaisuuksia ovat muun muassa sosiaalisuus, itsenäisyys, psyykinen vahvuus ja itseluottamus (Keltikangas -Järvinen 2007, 23).

Ajankäyttötutkimuksen pohjalta voi todeta sosiaalisen pääoman kasautuvan. OECD:n sosiaalisen pääomaan määritelmään sisältyvät osallistuminen organisoitujen ryhmien toimintaan, vapaaehtoistyö, verkostot ja niiden kautta saatava tuki sekä luottamus ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Verkostoihin lasketaan epämuodolliset verkostot ja niissä toimiminen, esimerkiksi avun antaminen ja saaminen toisilta kotitalouksilta ja ystävien ja tuttavien kanssa kanssakäyminen. Työttömien, pitkäaikaissairaiden ja eläkeläisten on havaittu olevan vähemmän mukana vapaaehtois- ja kansalaistoiminnassa, ja heidän luottamuksensa muita ihmisiä ja instituutioita kohtaan on vähäisempää kuin muilla väestöryhmillä. Myös epävirallinen, tuttujen

kesken tapahtuva auttaminen näyttää kasautuvan. Eniten apua väestötutkimuksen mukaan saivat korkeasti koulutettujen ja ylempien toimihenkilöiden kotitaloudet ja vähiten eläkkeellä olevien kotitaloudet. Mahdollisuus saada apua ystäviltä ja sukulaisilta näyttäisi siis olevan vähäisintä siellä, missä sitä eniten todennäköisesti tarvittaisiin. (Hanifi 2012, 20.)

3.2 Kulttuurinen pääoma

Kulttuurista pääomaa esiintyy kolmessa muodossa, joita ovat objektivoitu, subjektivoitu sekä institutionalisoitu muoto. Objektivoitunut muoto sisältää kulttuuriset esineet, kuten kirjat, taulut sekä soittimet. Subjektivoitu muoto puolestaan tarkoittaa yksilön sisäistämiä kulttuurisia taitoja ja taipumuksia. Institutionalisoituneen kulttuurisen pääoman muoto ilmenee yksilön elämässä esimerkiksi tutkintoina. (Bourdieu 1986, 243.) Myös kirjoitus- ja puhetapa ovat merkittävä osa kulttuurista pääomaa (Antikainen ym. 2006, 126). Esimerkiksi usein henkilön kirjoitus- ja puhetapa paljastavat, mihin sosiaaliluokkaan hän kuuluu.

Kodin kulttuurisen pääoman merkitystä oppilaan koulumenestykseen ei tule vähätellä, sillä useat tutkimukset ovat osoittaneet sillä olevan jopa taloudellista pääomaa voimakkaampi vaikutus (Kupari 2005, 122). Se on kuitenkin kiistattomasti yhteydessä perheen taloudelliseen pääomaan. Ilman taloudellista hyvinvointia perheen on lähes mahdotonta hankkia kotiin kirjallisuuden klassikoita, runokirjoja ja taideteoksia sekä tarjota perhelleen kulttuurielämyksiä, kuten matkoja, joilla kasvattaa kodin kulttuurista pääomaa. Kaikilla vanhemmilla ei näin ollen ole mahdollisuutta tarjota lapsilleen yhtä rikasta kulttuurista perimää kuin taloudellista pääomaa omaavilla. (Kupari 2005, 122.)

3.3 Taloudellinen pääoma

Perheen taloudellinen pääoma sisältää omistussuhteet, taloudellisen varallisuuden sekä tulot (Antikainen ym. 2006, 87). Sen vaikutus lapsen koulunkäyntiin ja myöhempään elämänvalintoihin, kuten yliopistoon hakeutumiseen, on kuitenkin vähentynyt huomattavasti historian aikana (Antikainen ym. 2006, 127). Esimerkiksi Suomessa tilanne on koulutuksen suhteen ihanteellinen, sillä koulunkäynti on ilmaista. Lisäksi peruskoulun jälkeen opiskelijoille on tarjolla muun muassa opintotukea. Koska valtio tukee Suomessa koulutusta, ei vanhempien taloudellisella pääomalla ole ratkaisevaa merkitystä lapsen koulunkäynnissä.

On kuitenkin huomioitava, että perheen taloudellisella pääomalla on edelleen jonkin verran merkitystä. Vaikka sillä ei ole suoraa yhteyttä lapsen koulumenestykseen, on koulutettujen ja hyvin palkattujen vanhempien sen avulla helpompi luoda kasvuympäristö, joka tukee oppimista (Kupari 2005, 124). Esimerkiksi harrastukset ja matkustaminen avartavat lapsen maailmaa sekä lisäävät myönteisiä kokemuksia oppimisesta ja uuden kokemisesta. Taloudellisesti hyvässä asemassa olevat vanhemmat kykenevät paremmin tarjoamaan lapsilleen tällaisia elämyksiä kuin köyhistä lähtökohdista olevat vanhemmat ja näin myös sijoittamaan lastensa tulevaisuuteen (Antikainen ym. 2006, 126).

4 PERUSKOULUN TASA-ARVOISTAMISEN TEHTÄVÄ

4.1 Peruskoulun lähtökohdat

Hyvinvointivaltion nousuun saakka Suomessa oli vallalla näkemys kahdesta sivistyksestä, kansansivistyksestä ja oppisivistyksestä, jotka kuuluivat eri yhteiskuntaluokille ja eri oppilaitoksille. 1840-luvun asetuksilla järjestetty oppikoulu huolehti sivistyneistön oppimisesta ja 1866 alkaen kansakoulu huolehti kansansivistyksestä. (Ahonen 2012, 144). Suomessa aiemmin toiminut rinnakkaiskoulujärjestelmä kansa- ja oppikouluineen vahvasti yhteiskunnallista epätasa-arvoa jakamalla oppilaat arvostettuihin ja vähemmän arvostettuihin kouluihin (Lappalainen 1985, 37). Rinnakkaiskoulujärjestelmä toimi kansalaisten valikointijärjestelmänä ja uusinsi yhteiskunnan luokkajakoa entiseen tapaan (Ahonen 2012, 145).

Rinnakkaiskoulujärjestelmän aikaan alueellinen epätasa-arvo oli suurta, sillä valtio perusti lyseoita ja tyttökouluja vain kaupunkeihin, kun taas oppikoulujen rakentaminen maaseudulle oli yksityishenkilöiden ja yhdistysten varassa. Yksityiskouluyhdistystenkin aktiivisuus painottui vauraaseen Etelä- ja Länsi-Suomeen. Oppikoulun käynnin mahdollisuudet olivat siis kaukana yhdenvertaisuudesta. 1950-luvulla poliittiset päättäjät havahtuivat maaseudun koulutusvajeeseen. Jo 1945 oli hyväksytty laki, jonka mukaan kunnat saivat kokeilumielessä perustaa kansakoulun yhteyteen maksuttomia keskikouluja. Alueelliset erot olivat kuitenkin edelleen huomattavia. Varsinainen maksuttomien keskikoulujen perustamistulva käynnistyi vasta, kun vuonna 1966

säädetty laki helpotti yksityisten oppikoulujen ottamista kunnan haltuun. (Ahonen 2012, 144-145.)

Vuonna 1957 kansakouluun liitettiin 14-15-vuotiaille tarkoitettu kansalaiskoulu, jonka tarkoitus oli pelastaa nuoret kadulta ja halpustyöstä. Kansalaiskouluun päätyneet kokivat kuitenkin oppikouluun siirtyneiden rinnalla jääneensä toisen luokan kansalaisiksi, eikä koulusta koettu saavan hyvän tulevaisuuden lupauksia. (Ahonen 2012, 147.)

Perheet ja nuoret äänestivät jaloillaan kansakoulua vastaan kunnallisen keskikoulun ollessa houkuttelevampi vaihtoehto. 1958 laki vakinaisti kunnalliset keskikoulut, joiden määrä oli jo siihen mennessä kasvanut suuresti. Rinnakkaiskoulujärjestelmä oli selkeästi tullut tiensä päähän ja tarvittiin enää koulujärjestelmän lainsäädännöllinen remontti. (Ahonen 2012, 147.)

Siirtyminen peruskoulujärjestelmään aloitettiin asteittain vuonna 1972, mutta siirtymisen kypsyttäminen alkoi jo vuonna 1956, jolloin käynnistyi laaja keskustelu koulunuudistuksesta, joka johti käytännön kokeiluihin (Lappalainen 1985, 37). Pitkää yhteistä koulutietä oli oikeastaan ajettu jo 1930-luvulta lähtien, mutta milloin muutoksen katkaisi sota, milloin sisäpolitiikan käänteet (Ahonen 2012, 145-147). Yhtenäiskoulun poliittista tukijoukkoa kasvatti lähinnä lisääntyvä koulutuksellisen tasa-arvon tavoittelu. Tämä aiheutti vaatimuksia, joiden mukaan koulutusmahdollisuuksien tuli olla samankaltaisia maan eri osissa oppilaiden yhteiskunnallisesta taustasta riippumatta. Yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien vaatimus liittyi kiinteästi muuhun yhteiskunnalliseen kehitykseen. (Lappalainen 1985, 66.) Vuosien 1950 ja 1970 välillä suomalaiset muuttivat kovaa vauhtia maalta kaupunkiin ja kolmannes siirtyi maatalousammateista teollisiin tai palveluammatteihin, jolloin kansalaiset tarvitsivat laajempaa yleissivistystä. Koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuuden katsottiin myös hyödyttävän kansantaloutta. (Ahonen 2012, 147-148.)

Peruskoululla oli kuitenkin myös vastustajansa. Konservatiivit vastustivat koulutuksellista tasa-arvoa aatteellisista syistä. Katsottiin, että maa tarvitsisi oppineen eliitin, joka vaati rinnakkaiskoulujärjestelmää tai pelättiin kansakunnan sivistystason madaltumista. Filosofisemmin suuntautuneet pelkäsivät myös peruskoulun osaltaan johtavan totalitaariseen suunnitteluvaltioon, jossa yhdenmukaisuuden paineessa yksilölliset henkiset pyrkimykset musertuisivat. (Ahonen 2012, 149.)

Koulunuudistajat omaksuivat näkemyksen, jossa koulutuksellinen tasa-arvo merkitsi paitsi mahdollisuuksien myös tulosten yhdenvertaisuutta. Oppimistulokset eivät saaneet olla riippuvaisia oppilaan taloudellis-yhteiskunnallisesta taustasta, kotipaikasta tai sukupuolesta. Ajan pedagogisen optimismin mukaan kaikki voivat oppia opetussuunnitelman mukaiset asiat sopivilla menetelmillä, kunhan tavoitteet asetetaan tarpeeksi konkreettisesti ja menetelmät räätälöidään sopiviksi erilaisille oppijoille. Peruskoululain johtavana eetoksena oli pyrkimys ehkäistä koulutuksellisen alaluokan syntyminen. (Ahonen 2012, 151-153.)

4.2 Tasa-arvon ideologinen pohja peruskoulussa

Koulukasvatukselle asetetut tavoitteet perustuvat aina tiettyihin ideologioihin ja arvostuksiin (Lappalainen 1985, 15). Tasa-arvon taustalla on oikeudenmukaisuuden perusarvo, jota ihmiset yhteisöltä odottavat. Oikeudenmukaisuus ei kuitenkaan edellytä tasa-arvoa, vaan tasa-arvon odotus riippuu yhteiskunnassa vallitsevasta eetoksesta. Oikeudenmukaisuuden sisältö vaihtelee ajan mukana, samoin tasa-arvon. Tasa-arvon vaatimus tuli länsimaiseen kulttuuriin valistusajan ajattelijoiden myötä. (Ahonen 2003, 13). Valistuksen ajan ajattelijoiden mukaan ihmisen syntyperä ei saanut enää haitata opin saamista, uran luomista eikä omaisuuden hankkimista. Näin koulutuksellisesta tasa-arvosta tuli yksi valistuksen hankkeen käytännön ulottuvuus. (Ahonen 2003, 15).

Opetussuunnitelman 2016 perusteluluonnoksissa kerrotaan peruskoulujärjestelmään siirtymisestä lähtien perusopetuksen johtoajatuksena olleen alueellinen, sukupuolten välinen ja taloudellinen tasa-arvo. Peruskoulun tasa-arvoistamisen tehtävä on nähty niin tärkeänä, että se on määritelty laissa. Perusopetuslain mukaan opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana (Perusopetuslaki 2§).

Ruotsalaisen sosiologin Broodyn (1986) mukaan koulujärjestelmällä on yhteiskunnallisia funktioita, joilla oppilaita säilytetään, valikoidaan ja sosiaalistetaan tavalla, joka kehittää ja ylläpitää vallitsevia valtasuhteita, luokkarakennetta, pääsyä työmarkkinoille, työnjakoa ja viime kädessä yhteiskuntajärjestystä kokonaisuudessaan (Broady 1986, 127). Hän esittää jopa, ettei peruskoulu ole itse asiassa lainkaan yhtenäinen, vaan kaikille yhtäläiset mahdollisuudet ovat myytti, jota pidetään sitkeästi yllä. Sen sijaan peruskoulu on jakautunut näkymättömiin koulutuslinjoihin, joista toinen

johtaa ylempään koulutukseen ja toinen nopeammin työmarkkinoille. (Broady 1986, 12-13.)

Tasa-arvosta on edelleen kaksi ristiriitaista tulkintaa, joiden jakajana on vapauden ja tasa-arvon välinen suhde. Negatiivinen vapaus tarkoittaa henkilöllä olevan vapaus vapaasti käyttää hyväkseen kykyjään ja ansioitaan, vaikka seurauksena olisi kanssaihminen mahdollisuuksien suhteellinen heikkeneminen. Positiivisella vapaudella tarkoitetaan edellytystä, että jokainen voi saada kohtuullisen osuuden yhteisön aineellisista resursseista voidakseen niiden avulla suhteellisen vapaasti tavoitella onneaan. (Ahonen 2003, 16).

Koulutuksellinen tasa-arvo voidaan nähdä joko tasa-arvoisena pääsynä koulutukseen, tasavertaisina koulutusjärjestelyinä tai koulutuksen tulosten yhdenmukaisuutena (Lappalainen 1985, 15). Suomessa lainsäädäntö pyrkii turvaamaan nämä kaikki tasa-arvon toteutumisen tavat. Tasa-arvoinen pääsy koulutukseen taataan perustuslailla (731/1999), jonka 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen.

Tasavertaisten koulutusjärjestelyiden mahdollisesti tärkein tekijä on niiden maksuttomuus. Näin ollen opetuksesta ei saa aiheutua oppilaalle kustannuksia. Opetuksen ja sen edellyttämät oppikirjat, muu materiaali, työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tulee saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet ja muut järjestelyt. Myös tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria kuuluu opetukseen osallistuvalla jokaisena työpäivänä. (628/1998 31 §) Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan, joten myöskään peruskoulun järjestämistä opintokäynneistä ja -retkistä ei saa aiheutua oppilaalle kustannuksia, vaan koulujen ylläpitäjiltä tulee löytyä taloudellisten edellytystensä puitteissa resurssit opintokäyntejä ja -retkiä varten. Tapahtumia voidaan tukea myös oppilaiden ja huoltajien yhteisesti vapaaehtoisesti keräämillä varoilla. (Opetushallitus 2006)

Perusopetuslain tavoitteena on turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella, mikä turvaa koulutuksen tulosten yhdenmukaisuutta (628/1998 2§). Suomessa koulutuspolitiikka on ollut siinä suhteessa yhtenäinen, että koulujen

oppilaspuhjan koostuminen lähialueilla (koulupiirissä) asuvista oppilaista on ollut keskeinen periaate kansakouluverkon perustamisesta alkaen (Silvennoinen, H. ym. 2012, 507). Koulutusmarkkinoiden syntyminen on kuitenkin muuttanut tilannetta ja kouluvalinnat näyttävät kasvattavan suosiotaan. Tämä voi muuttaa koulutuksellisen tasa-arvon käsitettä siinä, että koulutuksen tulosten yhdenmukaisuutta ei ehkä pidetä enää niin tärkeänä kuin peruskoulun nousuvuosina.

4.3 Uusi koulupolitiikka

Peruskoulu-uudistuksen aikaan tasa-arvo merkitsi mahdollisuuksien lisäksi tulosten mahdollisimman suurta tasaisuutta. Vastustajat epäilivät tuolloin yksilön vapauden toteutumista. 1980-luvulla kysymys tuli ajankohtaiseksi ja oikeistoliberalistit määrittivät tasa-arvon uudelleen. Uuden suunnan ajattelijat halusivat koulusta paikan, jossa yksilöt saisivat edistää kilpailukykyään. (Ahonen 2003, 10).

1980-luvulta lähtien keskeinen osa koulutuksen globaalia uudelleenrakentamista on ollut kouluvalintaa rajoittavien käytäntöjen purkaminen (Silvennoinen, H. ym. 2012, 503). Koulutuksellinen tasa-arvo muuttui merkitsemään myös tasa-arvoista mahdollisuutta toteuttaa omia kykyjään parhaalla mahdollisella tavalla. Koulutusta alettiin ajatella koulumarkkinoina, jotka korostavat kouluvalintoja, koulutuksellista kilpailua ja toistuvia oppilaiden arviointeja. (Kalalahti 2012, 376.) Koulupiirien tilalle tuli vanhempien vapaa valinta ja tiukan opetussuunnitelmallisen ohjailun tilalle koulun autonomia (Ahonen 2003, 11). Uusi politiikka kannustaa myös kouluja erilaistumaan ja erikoistumaan omille vahvuusalueilleen. (Silvennoinen ym. 2012, 503). Vastakkaisia näkemyksiä esittivät hyvinvointivaltion kannattajat ja 1998 säädetty perusopetuslaki sisälsi myös yhteistä koulua säilyttäviä piirteitä enemmän kuin 1990-luvun alun kouluhallinnon visiot antoivat aihetta odottaa. Yhteinen koulu säilyi tehtävältään määriteltynä laitoksena ja peruskoululla oli yhteinen vankka opetussisältö, vaikka lavean opetussuunnitelmallisen vapausmarginaalin ansiosta se kouluittain eriytyi. (Ahonen 2003, 197).

Suomalaiseen perusopetusjärjestelmään omaksutussa kouluvalintapolitiikassa on eroja eri kaupunkien välillä sen suhteen, missä määrin koulut voivat valikoida oppilaitaan ja missä määrin vanhempien annetaan tai heitä jopa kehoitetaan vaikuttamaan siihen, mihin kouluun tai opetusryhmään lapsi sijoittuu (Seppänen, P. ym. 2012, 227).

Koulumarkkinat toimivat ja kouluvalintaa tapahtuu Suomessa lähinnä suurissa kaupungeissa eli kysymys on urbaanista ilmiöstä (Kosunen 2012, 8).

Perheiden kykyä ja kelpoisuutta pärjätä koulumarkkinoilla ohjaavat vanhempien kulttuuriset, sosiaaliset ja taloudelliset pääomat, jotka kytkeytyvät vahvasti luokka-asemaan (Silvennoinen ym. 2012, 504). Kun kansalaiset nähdään koulutusvalinnoissa asiakkaina ja vapaina valitsijoina, vähäiseen tietoon tai tietynasteiseen välinpitämättömyyteen perustuva valitsematta jättäminen nähdään yhtä lailla valintana kuin koulutusasioista hyvin informoitu valinta ja kyky pelata voittoa koulutuspelejä. (Silvennoinen ym. 2012, 514). Kouluvalintapolitiikan ideologisten porttien avauduttua ja käytännön voimistuessa saattaa peruskoulun kurssi kääntyäkin takaisin kohti sosiaaliryhmittäin eriytyneitä kouluja (Silvennoinen ym. 2012, 504).

4.4 Miten käy tasa-arvolle peruskoulussa?

Korkeat ja tasalaatuiset oppimistulokset ovat olleet Suomen menestystarina PISA-vertailuissa. Tätä on pidetty osoituksena suuresta mahdollisuuksien tasa-arvosta. Nyt kuitenkin kansallisten arvioiden mukaan Helsingissä koulujen väliset erot oppilaiden osaamisessa ovat jo verrattavissa sosiaalisesti ja alueellisesti huomattavasti Suomea eriytyneempiin maihin. (Bernelius 2013, 17.)

Oikeistoliberalistit määrittelevät tasa-arvon yksilöiden mahdollisuudeksi toteuttaa omia taipumuksiaan ja odotuksiaan, kun taas sosiaalisen liberalismien mukaan tasa-arvon hanke edellyttää yksilöiden mahdollisuuksia tasoittavia toimenpiteitä. Koulun kannalta tämä tarkoittaa kysymystä siitä, sijoitetaanko koulun varoja menestyjiin vai heikkojen tukemiseen eli hyviä tuloksia tuottaviin kouluihin vai niin sanottuihin ongelmakouluihin. (Ahonen 2003, 205.)

Kansainvälisissä OECD:n Pisa -vertailuissa on todettu koulutuksellisen tasa-arvon olevan Suomessa edelleen hyvällä tasolla (OECD). Suomen Akatemian tutkimuksen mukaan PISAn yhtäläiset tulokset eivät kuitenkaan päde pääkaupunkiseudun kouluissa Vantaata lukuun ottamatta, sillä näiden kuntien yläkouluissa ovat sekä maan korkeimmat että maan matalimmat yläkoulun päästötodistusten keskiarvot. Vantaa erottuu joukosta erilaisen koulutuspolitiikkansa vuoksi, jossa kouluja on johdonmukaisesti kehitetty oppilaaksiottoalueen mukaan. Helsinkiin ja Espooseen taas on syntynyt oppilaita valikoivia yläasteen erikoiskouluja. (Mustonen 2011.) Aika ajoin

Suomessakin on vaadittu erikoiskouluja ja -luokkia poikkeuksellisen lahjakkaille nuorille. (Silvennoinen ym. 2012, 503.)

Sosioekonomisesti eriytynyt väestörakenne heijastuu Helsingin peruskoulujen oppimistuloksissa. Koulujen oppimistulokset ovat siis yhteydessä väestön sosioekonomisen ja etnisen rakenteen eriytymiseen koulujen oppilasalueiden välillä. Oppimistulosten yhteyttä kaupungin rakenteelliseen eriytymiseen selittävät oppilaspuhjan valikoituminen ja oppilaiden sosiaalisen taustan vaikutukset. Tämä yhteys on keskeinen tekijä koulujen toimintaedellytysten määrittämisessä. (Bernelius 2013, 64.) Konkreettisesti kouluvalintojen vaikutus Helsingissä oppilaspuhjan eriytymiseen näkyy siinä, että koulujen oppilaspuhja on joiltain osin eriytyneempi kuin koko kaupungin väestöpuhja. Koulut jakaantuvat esimerkiksi vieraskielisen väestön perusteella niihin, joissa vieraskielisiä on keskiarvoon verrattuna hyvin paljon, ja niihin, joissa vieraskielisiä on hyvin vähän. (Bernelius 2013, 65.)

Suomalaiset oppilaat menestyivät erittäin hyvin PISA-testeissä vuonna 2003 huolimatta sosioekonomisesta taustastaan tai siitä, että oppilaat valikoituvat kouluihin pääosin asuinpaikan perusteella (Väljörvi & Malin 2005, 146). Nämä tulokset viestittävät, että samanaikaisesti on mahdollista päästä koko ikäluokan kohdalla mahdollisimman korkeaan suoritustasoon ja varmistaa myös erilaisista kotitaustoista tuleville oppilaille varsin samantasoiset tulokset. Suoritusten laatu ja tasa-arvoisuus eivät siis kilpaile keskenään tai sulje toisiaan pois koulutuksen tavoitteina. (Kupari 2005, 125.) PISA-menestyksestä huolimatta suomalaistakin koulupolitiikkaa ollaan muuttamassa hiljalleen markkinavaltaisempaan suuntaan.

On huomattava kuitenkin, ettei Suomessa ole siirrytty juuri missään mitassa yksityiseen koulujärjestelmään tai maksulliseen koulutukseen. Suomessa ei ole myöskään käytössä kansallisia koulusaavutustestejä eikä koulujen julkisia rankig-listauksia. Myös etnisten vähemmistöjen osuus Suomen kouluissa on yhä vähäinen. (Seppänen ym. 2012, 240-241) Jotta tasa-arvo saavutetaan ja säilytetään, tarvitaan jatkuvaa tilanteen tarkkailua ja tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä.

5 MITEN PERHEIDEN VARALLISUUSEROT NÄKYVÄT KOULUSSA?

5.1 Tarvikkeet ja vaatetus

Vaikka suomalainen peruskoulu on maksuton, käytännössä oppilaiden perheiden hankittavaksi jää joitain koulutarvikkeita ja esimerkiksi urheiluvälineitä. Oppilaat harvoin käyttävät työvälineinään vain koulun tarjoamia välineitä. Perheet kustantavat lastensa vaatteet, reput ja muut perustarvikkeet koulunkäyntiin.

Useissa kouluissa on välinevarastoja, joissa säilytetään liikuntavälineitä, kuten suksia ja luistimia. Näin myös oppilailla, jotka itse eivät omista tarvittavia välineitä, voivat osallistua liikuntatunneille.

Lasten itselleen välttämättömiksi katsomien tavaroiden puuttumisen on havaittu olevan yhteydessä lasten hyvinvointiin jopa enemmän kuin esimerkiksi perheen tulojen. Hakovirran ja Rantalaihon (2012) haastattelemien viidesluokkalaisten keskuudessa välttämättömyyksiä laskettiin puhelin, polkupyörä, taskuraha, oma huone sekä se, että lapsen perheessä on auto. Viidesluokkalaisten muut tärkeiksi kokemat asiat liittyivät tavalla tai toisella vapaa-ajan viettoon. Lapset pitivät tärkeänä mahdollisuutta kutsua kavereita kotiinsa, säännöllistä harrastusta sekä mahdollisuutta liikkua ja leikkiä ulkona. Kahdeksaluokkalaisten välttämättöminä pitämiin asioihin kuului yleensä puhelin, taskuraha ja oma huone. Myös tietokoneen käyttömahdollisuus oli tärkeä. (Hakovirta & Rantala 2012, 45.) 1990-luvun laman vaikutuksia lapsiperheisiin tutkittaessa moni koululainen kertoi oppilaita kiusattavan, jos heidän perheellään ei ollut varaa ostaa samoja tavaroita kuin toisilla. Lapsilla, jotka tulivat niukoista taloudellisista oloista, oli enemmän kokemuksia kiusaamisesta. (Lammi-Taskula & Salmi 2010, 199.)

Hakovirran ja Rantalaihon (2012, 58) tutkimukseen osallistuneet lapset havaitsivat taloudellista eriarvoisuutta eniten konkreettisten ja näkyvien asioiden, kuten lasten omistamien tavaroiden määrän, lasten käytössä olevan rahan, vaatetuksen, perheen auton tai asumismuodon, perusteella. Koulu on sosiaalinen tila, jossa oppilaat ryhtyvät omiin kaveriporukoihinsa ja muodostavat siellä käsitystä itsestään suhteessa muihin. Markkinointiryhmät käyttävätkin kaveriryhmän luomaa painetta tarkoituksellisesti hyväkseen (Oksanen 2008, 49). Lapsista ovat yhä bränditietoisempia. He kiintyvät suosikki-brändeihinsä ja tavallaan ostavat itselleen toimijuutta ja

itsenäisyyttä kuluttajavalinnoillaan. (Oksanen 2008, 48-49.) On melko yleistä, että oppilaat tuovat kouluun trendikkäitä leluja tai esimerkiksi keräilykortteja, joiden parissa he välituntinsa viettävät.

Ei ole yhdentekevää, miten lapsi koulussa pukeutuu. Lapset havaitsevat suhteellisen helposti pukeutumisen ja tavaroiden kautta omassa sosiaalisessa ympäristössään ilmenevää taloudellista eriarvoisuutta. Lapset kokevat rikkaiden lasten vaatteiden olevan vaateliikkeistä ostettuja merkkivaatteita ja vaatteita ajatellaan heillä olevan paljon. Köyhempien lasten vaatteet taas voivat olla likaisia tai rikkinäisiä ja ne on ostettu tavarataloista tai vastaavista liikkeistä. Myös elektroniikka ja muut lasten käyttämät tavarat kertovat lapsille perheen varallisuudesta. Se myös huomioidaan, ovatko vaatteet tai tavarat malliltaan vanhoja tai toisten käyttämiä. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 59.)

5.2 Koulun retket ja muu koulun ulkopuolella tapahtuva opetus

Laissa on määritetty perusopetuksen olevan maksutonta (628/1998 31 §). Opetuksen käsite kattaa kaikki koulun työaikana toteutetut ja vuotuisen suunnitelmaan kirjatut retket, vierailut ja muun vastaavan koulun ulkopuolella tapahtuvan toiminnan. Ne ovat yhdenvertaista koulun toimintaa muun opetuksen kanssa, joten niiden tulee olla oppilaille maksuttomia. (Opetushallituksen tiedote 4/2006).

Koulujen opetussuunnitelman ja vuotuisen suunnitelman mukaisen retki- ja vierailutoiminnan järjestämisestä aiheutuneet kuljetus- ja pääsymaksukulut kuuluvat osaksi kunnan opetustoimen kustannuksia. Koulujen ylläpitäjien päätösvallassa on osoittaa kouluille taloudellisten edellytystensä puitteissa resurssit koulun ulkopuolista opetukseen. (Opetushallituksen tiedote 4/2006.) Kuitenkin rahaa on kouluissa yleisesti kerätty luokkaretkiin, leirikouluihin ja muuhun koulun ulkopuolella tapahtuvaan opetukseen. Tätä on perusteltu koulujen määrärahojen niukkuudella, koulun yhteisöllisyyden ja vanhempien osallistumisen vahvistumisella sekä oppilaiden yritteliäisyyden ja taloudellisen ajattelun edistämällä (opetusalan eettinen neuvottelukunta 2006).

Opetushallituksen tiedotteen mukaan koulun retkiä, vierailuja ja opetukseen liittyviä tapahtumia voidaan tukea oppilaiden ja huoltajien yhteisesti keräämillä varoilla. Varainkeruun tulee kuitenkin olla oppilaille ja huoltajille vapaaehtoista. Jokaisen

oppilaan on voitava osallistua koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan huolimatta siitä, onko hän tai hänen huoltajansa osallistunut varojen keräykseen. (Opetushallituksen tiedote 4/2006) Rahaa tarvitsee kuitenkin saada jostain, jotta nekin oppilaat, jotka tai joiden perhe ei ole rahankeräykseen osallistunut, pääsevät mukaan retkelle. Lähtökohtaisesti kerätyt rahat jaetaan tasan kaikkien oppilaiden kesken, joille toiminta on tarkoitettu, vaikka tällöin varainkeruuseen osallistumattomat oppilaat pääsevät retkille ilmaiseksi. Opetusalan eettinen neuvottelukunta pitää oppilaiden välistä taloudellista tasa-arvoa kuitenkin niin tärkeänä tavoitteena, ettei vapaamatkustamisen ongelma saa sitä haitata. Neuvottelukunta huomioi myös alueellisen eriarvoisuuden, jolloin vähävaraisten alueiden ja syrjäseutujen koulujen edellytykset järjestää keräyksiä voivat olla muita huonommat. Opetusalan eettinen neuvottelukunta suosittelee pidättyväisyyttä rahankeräystoiminnan järjestämisestä. Oppilaat tarvitsevat koulun retkillä usein myös käyttörahaa, vaikka itse retki olisikin kustannettu yhteisellä varainkeruulla tai koulun toimesta.

5.3 Vapaa-aika ja harrastukset

Vapaa-aikaakaan ei voida täysin erottaa koulun arjesta. Vapaa-aikaan sisältyvät harrastukset voivat esimerkiksi olla opiskelua tukevia, kuten liikunta- tai musiikkiharrastuksia. Harrastukset määrittävät osaltaan lasten kaveripiirin muodostumista ja puheenaiheita. Perheen taloudelliset resurssit jäsentävät pitkälti lapsen vapaa-ajan viettotapoja ja sitä kautta myös lapsen osallistumista erilaisiin sosiaalisiin tiloihin ja tilanteisiin (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 65). Lasten kertomuksissa ilmenee rahan olevan merkittävä tekijä vapaa-ajan aktiviteeteissa ja he toteavat ilman rahaa olevan yksinkertaisesti vähemmän tekemistä (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 66).

Haastatellut lapset kuvailivat köyhempien ja varakkaampien lasten vapaa-aikaa eri tavoin. Köyhemmän lapsen vapaa-ajan ajatellaan kuluvan kotona TV:tä katsellen ja tietokone- tai pelikonsoleita pelaillen, mihin yhtenä syynä on organisoidun harrastuksen puuttuminen (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 65). Lapset pitävät harrastamista lähtökohtaisesti hyvänä asiana ja organisoitujen vapaa-ajan harrastusten katsotaan sisältyvän hyvän lapsuuden normiin. Lapset, joilla ei ole nimettävää harrastusta, leimataan helposti muista poikkeavaksi. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 65-66.)

Erityisen kalliita harrastuksia Helsingin Sanomien julkaiseman vertailun mukaan ovat esimerkiksi ratsastus ja jääkiekko (Ranta 2013).

5.4 Kuluttaminen erottelijana

Lasten kokeman taloudellisen eriarvoisuuden kannalta keskeinen asia ovat lasten kuluttamismahdollisuudet (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 44). Kuluttaminen on tärkeä yhteiskunnallisten jakojen ja toimintojen muodostaja sekä arkielämän jäsentäjä (Niemelä & Raijas 2010, 118). Kulutusyhteiskunnan lasten kulttuurissa ovat yhä tärkeämmässä asemassa markkinoilta löytyvät hyödykkeet. Vapaa-ajan kulutus on erityisen tärkeää lapsille ja nuorille, sillä se on näkyvää kulutusta, jolla kiinnitytään haluttuihin viiteryhmisiin ja rakennetaan omaa identiteettiä (Niemelä & Raijas 2010, 118).

Kulutusmahdollisuuksien erot synnyttävät osaltaan lasten välille selkeää eriarvoisuutta. On luultavaa, että vauraiden perheiden ja köyhyysloukussa elävien perheiden lasten väliset erot markkinoilla ja siten myös lasten omissa vertaisryhmissä ovat suuremmat kuin ennen. (Partanen & Lahikainen 2008, 66-67.) Nimenomaan vapaa-ajan kulutus on se, mikä jakaa ja erottelee lapsia. Lasten ja nuorten väliset sosiaaliset jaot muodostuvat harrastusmahdollisuuksien ja erilaisten vapaa-ajan aktiviteettien muodostamalla alueilla (Niemelä & Raijas 2010, 118). Tästä saattaa seurata lasten välistä sosiaalista etäännyntymistä ja elinpiirien erkaantumista toisistaan (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 344).

Taloudellisten resurssien puute heikentää mahdollisuuksia osallistua sosiaalisiin aktiviteetteihin. Tärkeintä yksilölle ei olekaan kuluttaminen tai se, mitä kulutetaan, vaan ylipäätään yksilön mahdollisuus kuluttamiseen. (Niemelä 2005, 78–79.) Lasten ja nuorten keskuudessa esimerkiksi mahdollisuus käydä kahviloissa tai elokuvissa ovat sosiaalisia aktiviteetteja, jotka vaativat rahaa. Kulutuksella onkin materiaalisten tarpeiden tyydyttämisen lisäksi monia sosiaalisia tehtäviä (esim. Aledin 2005). (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 44.)

6 KOTITAUSTAN VAIKUTUS KOULUMENESTYKSEEN

6.1 Onko eroja erilaisista kodeista tulevien oppilaiden välillä?

Oppilaat tulevat kouluun hyvin erilaisista lähtökohdista. Kotitausta ei saisi kuitenkaan määrittää oppilaan tulevaisuutta, vaan suomalaisen peruskoulun tulisi taata jokaiselle tasapuoliset lähtökohdat koulutukseen. Vaikka eroavaisuuksia kotitaustoissa on pyritty häivyttämään suomalaisessa koulussa, useat tutkimukset ovat osoittaneet, että oppilaan sosioekonomisella taustalla on edelleen selvä yhteys hänen koulumenestykseensä (Härkönen 2010, 59). Esimerkiksi vuoden 2003 PISA -tutkimuksen tulokset osoittivat, että vanhempien sosioekonomisen taustan yhteys suomalaislasten lukutaitoon oli jopa hieman voimakkaampi kuin vuonna 2000 (Kupari & Välijärvi 2005,229).

Vanhempien luokka-aseman ja saavutetun koulutusasteen välistä yhteyttä on tutkittu muun muassa primaari- ja sekundaarivaikutusten kautta. Primaarivaikutuksilla tarkoitetaan vanhempien luokka-aseman ja kouluarvosanojen yhteyttä. Sekundaarivaikutuksessa on puolestaan kyse havainnosta, jonka mukaan koulumenestykseltään samantasoisista oppilaista hakeutuvat jatkokoulutukseen todennäköisemmin ne oppilaat, joilla sosiaalinen tausta on korkeampi. Tutkimuksissa on huomattu primaarivaikutusten selittävän suureksi osaksi vanhempien sosiaaliluokan ja lasten saavutetun koulutusasteen välistä yhteyttä, mutta myös sekundaarivaikutuksiin on paneuduttu huolella. Esimerkiksi useassa maassa koulutuksen epätasa-arvoisuutta lisää koulutuksen maksullisuus. Pohjoismaissa tilanne on kuitenkin ideaali, sillä koulutus on ilmaista. Tästä huolimatta Pohjoismaissa, Suomi mukaan lukien, esiintyy sosiaalisen taustan sekundaarivaikutuksia. Tämän vuoksi niihin paneutuminen on huomion arvoista. (Härkönen 2010, 59 - 60.)

Useassa tutkimuksessa onkin otettu huomioon sosioekonomisen taustan mahdolliset vaikutukset yksilön koulumenestykseen. Esimerkiksi PISA 2003 -tutkimuksessa arvioitiin yhtenä osa-alueena kotitaustan vaikutusta matematiikan oppimistuloksiin. Tulokset osoittivat, että kodin kulttuurinen, koulutuksellinen ja taloudellinen tausta ovat vahvasti yhteydessä oppimistuloksiin (Kupari 2005, 115). Ylimpään sosioekonomiseen luokkaan kuuluvien oppilaiden suoritukset matematiikassa olivat selkeästi parempia kuin alempien sosioekonomisiin luokkiin kuuluvien. Tulos oli samanlainen kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Myönteisenä huomiona voi kuitenkin mainita, että

sosioekonomisen taustan yhteys matematiikan oppimistuloksiin oli vähäisintä Suomessa, Islannissa ja Japanissa. (Kupari 2005, 116.)

6.2 Mistä erot johtuvat?

Vanhempien koulutus on useassa tutkimuksessa osoittautunut yhdeksi voimakkaimmista vaikuttajista lasten oppimistuloksiin. Sillä on ollut merkittävä vaikutus myös opiskelumotivaatioon, sillä korkeasti koulutetut vanhemmat siirtävät oppimistottumuksiaan ja -innostustaan myös lapsiinsa. Myös PISA 2003 -tutkimus vahvisti vanhempien koulutuksen merkityksen. Matematiikan oppimistuloksia tarkastellessa todettiin, että oppilaat, joiden äiti oli suorittanut toisen asteen tai korkea-asteen tutkinnon, menestyivät huomattavasti paremmin kuin ne oppilaat, joiden äidillä oli vain perusasteen koulutus (Kupari 2005, 118). Kupari (2005, 120) huomauttaa kuitenkin, että vähiten äidin heikko koulutustaso ennusti oppilaan heikkoa menestystä Suomessa, Alankomaissa, Islannissa, Australiassa ja Norjassa.

Sen sijaan kodin kulttuurisen pääoman vaikutus näkyy vahvasti oppilaiden koulusuorituksissa myös Pohjoismaissa, joissa on pyritty tasoittamaan kotitaustan aiheuttamia eroja (Antikainen ym. 2006, 111; Kupari 2005, 122). Vuoden 2003 PISA -tutkimuksessa kodin kulttuuriympäristöä tutkittiin kysymällä oppilailta, kuinka paljon heillä oli kotonaan korkeakulttuurista materiaalia, kuten kirjallisuuden klassikoita, maalauksia sekä runokirjoja. Suomalaisten kotien kulttuuritaso oli OECD-maiden keskitason yläpuolella. Oppilaista 54 prosenttia kertoi kotoaan löytyvän kirjallisuuden klassikoita. Lisäksi 56 prosenttia oppilaista ilmoitti kotonaan olevan runokirjoja ja 78 prosentilla taideteoksia. Tulosten mukaan kodin kulttuuriympäristö oli kiistatta yhteydessä matematiikan suoritustasoon kansallisesti. Vaikka kulttuurinen pääoma oli yksi selittäjä menestykselle matematiikassa, esimerkiksi Suomessa kulttuuritaustaltaan heikoimmankin ryhmän suoritustaso oli OECD:n keskiarvoa parempi. (Kupari 2005, 122.)

Matematiikan oppimistuloksia tutkiessa painotettiin kuitenkin myös muiden tekijöiden kuin vain kotitaustan vaikutusta tuloksiin. Esimerkiksi Suomessa sosioekonominen tausta ja kodin kulttuurinen pääoma olivat huomattavasti lievempiä selittäjiä koulumenestykselle kuin moni muu tekijä. Keskeisimmiksi selittäjiksi lukeutuivat muun muassa matematiikkaan liittyvät henkilökohtaiset asenteet, kuten kiinnostus kyseistä

oppiainetta kohtaan, matematiikan minäkäsitys sekä ulkoinen motivaatio. Kotitausta ei ainoana tekijänä ennustanut oppimistuloksia, vaikka sen vaikutus niihin oli kuitenkin selvä. (Kupari 2005, 125 - 126.) Kuusinen (1992) väittää ylempistä sosioekonomisista taustoista tulevien lasten selviytyvän hyvin koulussa, olipa heidän lahjakkuutensa mikä tahansa (Pölkki 2001, 138).

6.3 Vaikutus jatko-opintoihin

Kotitaustan vaikutus ulottuu usein myös Suomessa jatkokoulutusvalintoihin. Esimerkiksi Nori (2010) pohtii väitöskirjassaan sitä, kuinka perusta tulevaisuuden koulutus- ja elämänvalinnoille rakentuu jo lapsuudessa perheen vaikutuksesta. Vanhempien vaikutus koulutusvalintoihin näkyy muun muassa koulutuksen periytyemisessä (Antikainen ym. 2006, 112). Antikaisen ym. (2006, 112) mukaan esimerkiksi korkeakoulutuksen saaneiden isien lapsia on eniten korkeakouluissa (52%). Sen sijaan perusasteen koulutuksen saaneiden lapset ovat usein ammattioppilaitoksissa (46%). Tätä ilmiötä kutsutaan myös sosiaalisesti periytyvyydeksi, mikä tarkoittaa sosiaalisen aseman periytymistä sukupolvelta seuraavalle (Härkönen 2010, 53).

Aiempien tutkimusten mukaan koulutuksen periytyvyyttä selittää vanhempien hallitsema tieto, koulutukselliset odotukset ja kulttuurinen pääoma, jotka tukevat odotusten saavuttamista (Kalalahti 2012, 378). Parhaiten akateemisesti menestyneet opiskelijat ovat todennäköisimmin korkean sosioekonomisen aseman perheestä, koska heidän vanhemmillaan on ajankohtaista tietoa, korkeat odotukset ja he voivat tarjota sosiaalista pääomaa, mitä tarvitaan yläkoulun jälkeisten mahdollisuuksiin ja vaatimuksiin tutustumiseen. Heillä on lisäksi kulttuurista taitoa keskustella opettajien ja ohjaajien kanssa samanveroisina sen sijaan että puhuisivat asiantuntijalle. Heillä on myös usein moninaisia sosiaalisia verkostoja, joista voi olla apua. Oppilailla, jotka eivät jatkaneet opiskelua tai jatkaneet yliopistoon, on todennäköisemmin vanhemmat, joilla ei ole samassa määrin kulttuurista ja sosiaalista pääomaa, joilla edistää korkeita koulutusodotuksia. (Andres ym. 2007, 155). Kouluun sopeutuminen on sitä helpompaa, mitä lähempänä kotona opitut tiedot, taidot ja tottumukset ovat koulukulttuuria (Kalalahti 2012, 378). Vaikeissakin taloudellisissa oloissa ja levottomissa ympäristöissä elävien perheiden lapset menestyvät, jos vanhemmat osaavat asettaa heille rajoja sekä tukea heidän koulunkäyntiään (Pölkki 2001, 138). Näiden tutkimustulosten valossa voi todeta, että kotitausta ohjaa edelleen koulutusvalintoja melko voimakkaasti.

Vaikka perheen tuen vaikutus on vahva selittäjä oppilaan koulumenestykselle sekä koulutustulevaisuudelle, myös muut tekijät vaikuttavat. Demokraattisissa yhteiskunnissa pyritään usein ideaalina pidettyyn meritokratiaan, vaikka sen täydellinen saavuttaminen ei olekaan mahdollista. Meritokraattisessa yhteiskunnassa yksilön menestys ei ole riippuvainen perhetaustasta, vaan jokainen pärjää omilla ansioillaan, kuten lahjakkuudellaan ja ahkeruudellaan. Tämän ihanteen mukaan erilaisista lähtökohdista huolimatta jokaisella on yhtäläiset mahdollisuudet taloudelliseen ja sosiaaliseen menestykseen. Yksilön saavuttaessa erilaisen sosiaalisen aseman kuin hänen vanhempansa, puhutaan sosiaalisesta liikkuvuudesta (Härkönen 2010, 52). Sen alakäsitteitä ovat absoluuttinen ja suhteellinen liikkuvuus. Absoluuttinen liikkuvuus tarkoittaa sitä, että lasten luokka-asema on erilainen kuin heidän vanhempiensa luokka-asema. Sen sijaan suhteellinen liikkuvuudessa huomioidaan lasten ja vanhempien luokka-asemien yhteyttä toisiinsa, kun luokkarakenteissa havaittavat ajalliset erot eri sukupolvien välillä on vakioitu. (Härkönen 2010, 53.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Kotitaustan vaikutusta koulumenestykseen ja jatkokoulutusvalintoihin on tutkittu useassa tutkimuksessa. Omassa tutkimuksessa päätavoitteenamme on kuitenkin keskittyä koulumenestyksen tutkimisen sijaan siihen, kuinka alakouluikäisten oppilaiden huoltajien varallisuus vaikuttaa heidän lastensa tavalliseen kouluarkeen. Tiedustelemme huoltajilta esimerkiksi heidän mielipiteitään siihen, onko varallisuudella vaikutusta heidän lastensa kouluviihtyvyyteen, opettaja- oppilas- sekä kaverisuhteisiin. Kiinnostuksemme kohteena on siis sosioekonomisen taustan vaikutus koulunkäynnin arkeen, mutta sivuamme tutkimuksessamme myös sen mahdollisia vaikutuksia koulumenestykseen.

Tavoitteenamme oli saada selville, miten perheen varallisuustaso huoltajien mielestä vaikuttaa heidän peruskouluikäisen lapsensa tai lastensa koulunkäyntiin. Tämän lisäksi halusimme selvittää, kuinka hyvin huoltajat kokevat tasa-arvon toteutuvan suomalaisessa peruskoulussa. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Millä tavoin kodin varallisuudella on merkitystä lapsen koulunkäyntiin huoltajien mielestä?
2. Millä tavoin lapsen/lasten koulunkäynti huomioidaan perheessä? Millä tavoin muut perheenjäsenet tukevat lapsen koulunkäyntiä?
3. Miten vastaajat kokevat tasa-arvon tavoitteen toteutuneen suomalaisessa peruskoulussa?

7.2 Aineiston keruu

Alusta alkaen oli selvää, että tutkimuksemme tulisi olemaan kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, sillä pyrkimyksenämme oli ymmärtämään tutkimaamme asiaa ja perehtyä siihen syvällisemmin. Aineiston keruun muotoa jouduimme kuitenkin pohtimaan paljon aiheemme arkaluontoisuuden vuoksi. Raha-asioista puhuminen vaikuttaa olevan tabu monien huoltajien keskuudessa. Huoltajien haastattelun koimme tämän vuoksi haastavaksi aineiston keräämisen tavaksi, sillä pohdimme, että huoltajien on ehkä helpompi kertoa näin henkilökohtaisista asioista muutoin kuin kasvotusten. Päätimme lopulta hankkia aineistomme sähköisellä kyselylomakkeella, koska uskoaksemme valtaosalla nykyajan perheistä on käytössään tietokone Internet-yhteydellä. Sähköiseen kyselyyn on myös helppo vastata. Kyselyn etuna on myös se, että sen avulla on mahdollista kerätä laaja tutkimusaineisto (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Lomakkeen avulla keräsimme tietoa huoltajien käsityksistä ja mielipiteistä aiheesta.

Halusimme saada huoltajien näkökulman aiheeseen, sillä lapsiperheissä aikuiset, jotka ovat yleensä lasten vanhemmat, vastaavat perheen taloudellisista resursseista. Lasten elintaso tulee siksi todennäköisesti melko hyvin mitatuksi tarkastelemalla vanhempien tuloja (Jäntti 2010, 66). Taloudellisen niukkuuden ja köyhyyden vaikutuksia lasten hyvinvointiin on tutkittu suhteellisen paljon ulkomailla ja tutkimus lasten omista köyhyyskokemuksista on lisääntynyt (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 343).

Alkuperäinen ajatus oli ottaa yhteyttä ainoastaan kouluihin, joiden kautta huoltajat saisivat tiedon tutkimuksestamme. Pyrimme valitsemaan tutkimuskoulumme niin, että osa sijaitsisi arvostetuilla ja osa syrjitymmillä alueilla, koska toivoimme saavamme näin vastauksia eri sosioekonomisissa asemassa eläviltä perheiltä. Vaihtoehtona arvostetulle alueelle oli myös tiettyä oppiainetta painottava luokka, sillä tutkimusten mukaan

kouluvalintaa harjoittavat useimmin keskiluokkaan kuuluvat, suhteellisen korkeasti koulutetut vanhemmat (Kosunen 2012, 9).

Oletimme tutkimusaiheemme olevan arkaluontoinen, mutta yllätyimme koulujen vähäisestä mielenkiinnosta osallistumiseen. Suurin osa kouluista, joihin otimme yhteyttä, vetosi siihen, että he olivat jo valmiiksi mukana monessa tutkimuksessa eikä näin ollen aikaa meidän tutkimukseemme ollut. Eräissä kouluissa asiaa oli käsitelty yhteisesti, ja päädytty kieltäytymään, koska kyseisessä pienessä kunnassa vanhemmat eivät mielellään puhuneet raha-asioistaan. Tietoa kyselystä ja vastauspyyntöjä lähetettiin useaan kouluun pääkaupunkiseudulle, Keski-Suomeen, Etelä- Pohjanmaalle ja Etelä-Karjalaan.

Otimme yhteyttä myös vanhempainyhdistyksiin kysyäksemme, pystyisivätkö he jakamaan tietoa tutkimuksestamme vanhemmille. Osa yhdistyksistä lupasi jakaa tietoa tutkimuksestamme. Hyödynsimme kyselyn jakamisessa myös suhteitamme ja välitimme tietoa tutkimuksestamme tutuille opettajille ja kouluille muun muassa kotipaikkakunnillemme.

Vastausten saaminen kyselyyn vei paljon odotettua pidemmän ajan. Vaikka osa kouluista ja vanhempainyhdistyksistä jakoi tietoa tutkimuksesta, se ei valitettavasti taannut huoltajien halukkuutta osallistua. Sähköisen kyselyn kääntöpuolena onkin, että vaikka siihen on helppo vastata, on se myös helppoa ohittaa. Kyselytutkimuksen yhtenä heikkoutena pidetäänkin aineiston pinnallisuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Saamamme vastaukset vaihtelivat paljon sen mukaan, miten syvällisesti avoimiin kysymyksiin vastattiin. Kyselyyn vastasi lopulta 42 henkilöä.

7.3 Kyselylomake

Teimme kyselystämme monta eri versiota. Saimme palautetta ohjaajiltamme ja jälkikäteen tarkasteltuna jotkut kysymykset kaipasivat omastakin mielestämme muutosta tai muokkausta. Hyvän lomakkeen laatiminen vie aikaa ja vaatii tietoa ja taitoa tutkijalta (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Tutkimuksen onnistumisen kannalta oli ehdottoman tärkeää, että lomake on selkeä ja toimiva.

Myös kyselyn muotoa paperisen ja sähköisen välillä pohdittiin. Suurelle yleisölle lähetetyistä lomakkeista vastauksia saadaan yleensä 30–40 prosenttia eli kato on suuri.

Vastausprosentti voi nousta 70–80 prosenttiin, kun lomake lähetetään jollekin erityisryhmälle ja vastaamatta jättäneitä muistutetaan vastaamisesta yleensä kahteen otteeseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 196.) Postikyselystä aiheutuu kuluja ja suuren kadon ollessa mahdollinen päädyimme verkkokyselyyn. Verkkokyselyssä suuri kato ei aiheuttaisi taloudellista haittaa.

Kyselyn täytti myös testihenkilö ennen kyselyn julkaisua. Testi kannatti teettää, sillä henkilö huomioi asioita, joita itse emme huomanneet. Testin jälkeen muutamia kysymyksiä muutettiin selkeämmäksi muun muassa lisäämällä apukysymyksiä tai muuttamalla kysymyksen muotoa.

Kysymysten määrää ja järjestystä pohdimme pitkään, sillä tämä on tärkeää ottaa huomioon kyselylomaketta laatiessa. Yleiset, helposti vastattavat kysymykset tulisi sijoittaa lomakkeen alkuun ja näin teimmekin. (Hirsjärvi ym. 2009.) Lomakkeen alussa esitimme huoltajille yleisiä kysymyksiä, jotka liittyivät vastaajien taustatiedon kartoittamiseen. Koimme tarpeellisiksi taustatiedoiksi vastaajan perheen huoltajien ja huoltajien lasten määrän, koulutustaustan, ammatin sekä työllisyys tilanteen sekä vastaajalta että tämän puolisoilta sekä kotitalouden yhteenlasketut nettovuositulot. Nämä kysymykset kartoittavat vastaajien sosioekonomista asemaa, joka on sidoksissa varallisuuteen.

Vastaajan kotitalouden vuositulotasoa kysyttiin kysymyksessä 5. Köyhyystutkimuksessa tulojen käyttäminen köyhyyden mittaamisen perusteena on yleinen lähestymistapa (Jäntti 2010, 66). Tuloista löytyy myös suhteellisen helposti tietoa ja niitä on helppo mitata. Tutkimme kysymyksessä 6 myös vastaajan subjektiivista kokemusta taloudellisesta toimeentulosta, joka jäisi pelkässä tulotason tarkastelussa huomioimatta. Henkilön varallisuus ei koostu pelkästään tuloista vaan myös omaisuudesta. Koska emme kysyneet vastaajan omaisuudesta, olikin tärkeää esittää myös kysymys subjektiivisesta toimeentulon kokemuksesta. Ihminen ei välttämättä ole köyhä, vaikka olisikin pienituloinen.

Taustatiedon kartoittamisen jälkeen esitimme vastaajille spesifimpiä avoimia kysymyksiä, jotka antoivat heille mahdollisuuden sanoa, mitä mielessä on (Hirsjärvi ym. 2009, 201). Tilaa oli varattu rajattomasti, joten huoltajat saivat vastata niin laajasti kuin halusivat. Avoimet kysymykset olivat hyvä valinta tutkimuksemme kannalta, sillä

niiden avulla on helppo osoittaa, mikä huoltajien ajattelussa on keskeistä varallisuudesta, koulunkäynnistä ja tasa-arvosta puhuttaessa.

Avoimiin kysymyksiin lisättiin muun muassa testihenkilön vastausten jälkeen vastaamista helpottavia apukysymyksiä. Pyrimme kuitenkin olemaan tarkkoina sen suhteen, että ne eivät johdattelisi vastaajaa vastaamaan tietyn suuntaisesti. Koimme kuitenkin apukysymykset tärkeiksi, jotta kysymys avautuisi kaikille vastaajille samanlaisena.

7.4 Aineiston analyysi

Lähestymistapamme aineiston analysointiin oli aineistolähtöinen. Tarkoituksenamme oli siis löytää aineistosta keskeisimmät teemat, joita tutkittavat vastauksissaan nostivat esille (Eskola & Suoranta 1998, 56). Jotta tehtävä olisi ollut helpompi, luimme kyselyn vastaukset läpi useaan otteeseen sitä mukaan, kun niitä saimme. Tekstiä teemoitellessa onkin oleellista, että tutkija lukee vastaukset läpi monta kertaa ymmärtääkseen niiden keskeisen merkityksen (Eskola & Suoranta 1998, 56). Näin alustavat pääteemat alkoivat hahmottua jo hyvin varhaisessa vaiheessa vastauksia vielä tullessa kyselyymme. Vastauksista oli melko helppoa nostaa esiin tiettyjä teemoja ja näkemyksiä, sillä monet näistä toistuivat useasti.

Ennen sovittua yhteistä tapaamistamme olimme molemmat laatineet itsenäisesti kyselyvastausten perusteella alustavat teemaehdotukset sekä hyödyntäneet aineistoa lainaamalla sitä teemojen yhteyteen. Halusimme näin tarkistaa, kuinka samoilla linjoilla olimme aineiston analysoinnin suhteen. Huomasimme olevamme hyvin yksimielisiä aineistosta nousseista pääteemoista. Johtavia teemoja huoltajien vastauksissa olivat vanhempien usko tasa-arvon toteutumiseen suomalaisessa peruskoulussa ja varallisuuden merkityksettömyys koulunkäyntiin. Huoltajat korostivat vanhempien omien asenteiden vaikutusta lasten koulunkäyntiin. Kuitenkin vastauksissa nousivat myös esiin alueellinen eriarvoisuus ja painotusluokkien arvostus.

Pääteemojen valitsemisen jälkeen ryhdyimme kirjoittamaan molemmat itsenäisesti analysointiosiota. Lähetimme säännöllisesti toisillemme tekstiä luettavaksi sekä täydensimme myös toistemme kirjoittamia osioita. Halusimme hyödyntää aineistoa

mahdollisimman paljon lainaamalla sitä tekstiimme, sillä se lisää myös lukijan mielenkiintoa aihetta kohtaan. Tämä lisäksi se lisää myös tutkimuksemme luotettavuutta, sillä johtopäätöstemme tukena on esitelty myös varsinaista dataa.

8 TULOKSET

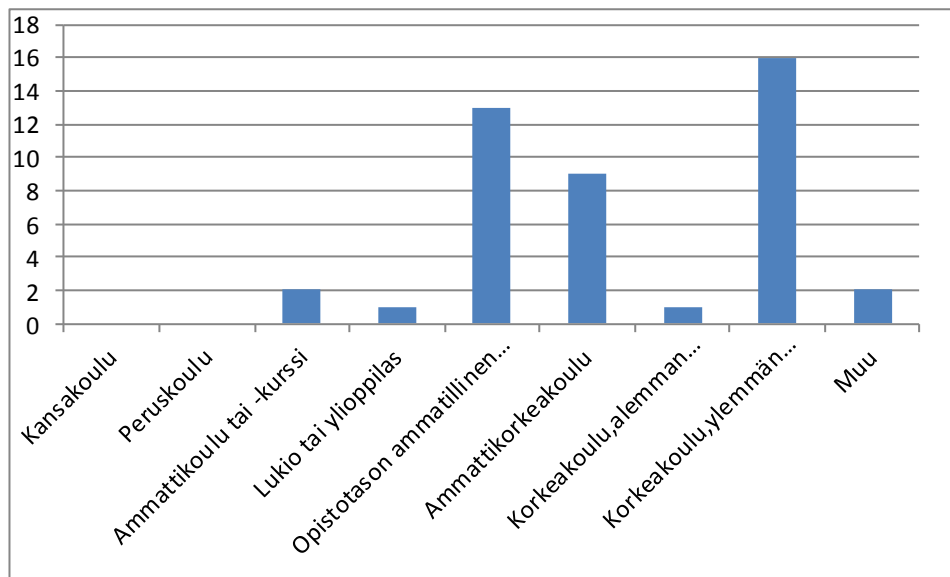
8.1 Taustatietoa kyselyyn vastaajista

Kyselyyn vastasi 42 henkilöä. Tavoitteenamme oli saada taloudelliselta tilanteeltaan mahdollisimman erilaisten perheiden näkökulmia tutkimukseemme. Kuitenkin suurin osa vastaajistamme oli hyvin koulutettuja sekä taloudellisesti melko hyvin toimeentulevia. Vastaajista useat olivat ammatiltaan esimerkiksi opettajia, yrittäjiä tai johtotehtävissä. Vastaajista yksi ilmoitti olevansa työtön ja yksi kotiäiti. Vastaajien puolisoista yksi oli työtön ja yksi oli jäämässä työttömäksi kahden kuukauden sisällä. Voidaan siis sanoa, että vastaajien ja heidän puolisoidensa työllisyystilanteet olivat melko hyvät.

Kyselyyn vastanneet henkilöt jakautuivat koulutustaustaltaan kolmeen pääryhmään. Enemmistöllä tutkimukseen osallistuneista, kuudellatoista vastaajalla (38,1%), oli koulutustaustanaan korkeakoulun ylemmän asteen tutkinto. Opistotason ammatillisia tutkintoja oli 13 (31%) ja ammattikorkeakoulusta valmistuneita 9 (21,4%). Lopuista koulutusvaihtoehtoista oli yksittäisiä edustajia. Vastaajista ammattikoulun tai -kurssin suorittaneita oli 2 (4,8%) sekä lukion suorittaneita tai ylioppilaita 1 (2,4%). Vastaajista kaksi valitsi vaihtoehdon ”muu” tarkentaakseen koulutustaustaansa. Kansakoulu- tai peruskoulupohjalla ei ollut kukaan vastaajista. (Kuvio 1.)

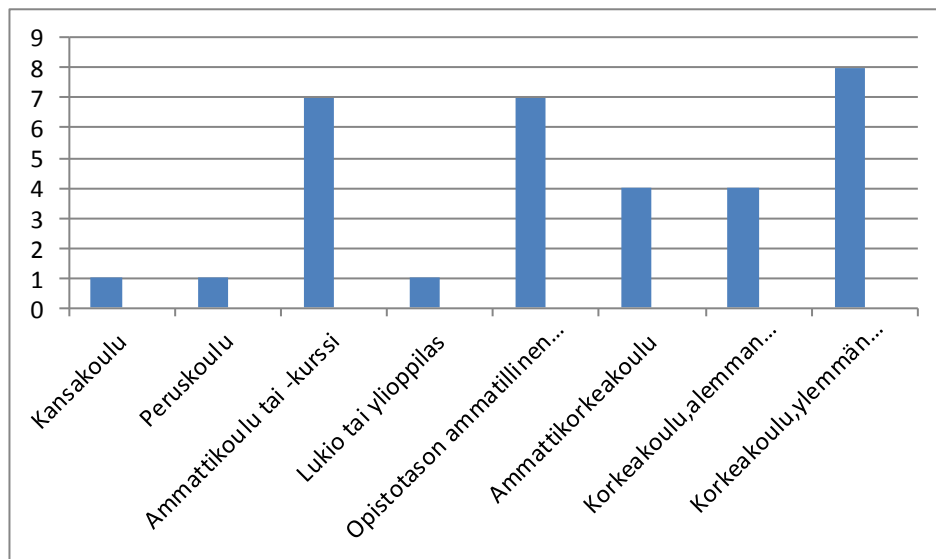
KUVIO 1 Vastaajan koulutus

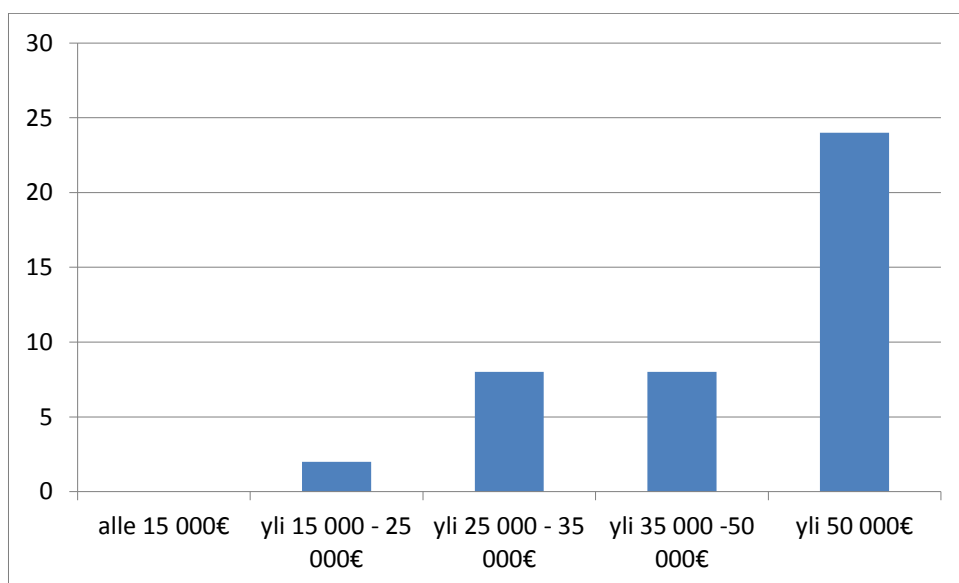
Vastaajien puolisoista (n=33) oli edustajia kaikista kyselyn koulutusvaihtoehdoista. Enemmistöllä vastaajien puolisoista, kahdeksalla (24,2%), oli ylemmän asteen tutkinto korkeakoulusta. Seitsemällä (21,2%) oli koulutustaustana ammattikoulu tai -kurssi, seitsemällä (21,2%) opintotason ammatillinen koulutus, neljällä (12,1%) ammattikorkeakoulu, neljällä (12,1%) ammattikorkeakoulun alemman asteen tutkinto, yhdellä (3%) lukio tai ylioppilas, yhdellä (3%) peruskoulu ja yhdellä (3%) kansakoulu. Vastaajista yhdeksän oli ohittanut kysymyksen. Tämän selittää esimerkiksi yksinhuoltajuus. (Kuvio 2.)

KUVIO 2 Vastaajan puolison koulutus

Myös kotitalouden jäsenten yhteenlasketut nettovuositulot vahvistavat, että suurimmalla osalla kyselyyn vastaajista on melko hyvä taloudellinen tilanne. Enemmistö vastaajista, 57,1 %, ilmoitti kotitalouden jäsenten yhteenlasketuiksi nettovuosituloiksi yli 50 000 euroa. 19 prosentilla vastaajista yhteenlasketut nettovuositulot olivat 35 000 – 50 000 euroa, 19 % yli 25 000 – 35 000 euroa ja 4,8 % yli 15 000 – 25 000 euroa. Yhdenkään kotitalouden nettotulot eivät jääneet alle 15 000 euroon. (Kuvio 3.)

KUVIO 3 Kotitalouden jäsenten yhteenlasketut nettovuositulot

Suurin osa vastaajista koki tulojensa riittävän tavanomaisten menojen katteeksi. Jopa 50 % mielestä tulot riittävät arkipäivän menoihin erittäin hyvin ja 35,7% koki niiden riittävän melko hyvin. 14,3 % vastaajista oli sitä mieltä, että tilanne on heikko. Nämä henkilöt täsmensivät vastaustaan kertomalla muun muassa olevansa yksinhuoltajia tai omaavansa asuntolainaa. Yksinhuoltajat kärsivätkin yleisesti toimeentulo-ongelmista huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi kahden huoltajan lapsiperheet. Kahden huoltajan perheen talousongelmia raportoidaan eniten perheistä, joissa lapsia on enemmän kuin kaksi. (Moisio 2008, 264.) Taloudellisista ongelmista nostettiin esille se, että rahaa ei juuri jää ylimääräisiin menoihin. Lapsiperheen arkeen kuuluu monenlaisia menoja, mutta myös arjessa pyritään säästämään erilaisin tavoin. Onkin tyypillistä, että lasten huoltajat tinkivät esimerkiksi omista menoistaan antaakseen lapselle enemmän (Kiili 1999).

”Talolainaa on, remontoitavaa aina. Perheessämme on kaksi autoa työmatkojen takia, joista paljon kustannuksia. Ruoka on kallistunut tämän kevään aikana todella paljon. Vaatteita kierrätetään ja ostetaan kirpputorilta. Samoin urheiluvarusteita. Lapsille yritetään ostaa kaikki mitä tarvitsevat, itselle ostan tosi vähän esim. vaatteita. Kaikki ylimääräinen esim. lomareissut, huvipuistoreissut tms. pitää laskea tosi tarkasti.” (v 16)

Kaikkien kyselyyn vastanneiden perheissä oli vähintään yksi töissä käyvä huoltaja. Kuitenkin kuusi vastaajaa koki perheensä tulojen riittävän heikosti tavanomaisten menojen kattamiseen. Työssäkäyväksi köyhäksi (in-work poor) määritellään henkilö, joka on luokiteltu työssäkäyväksi ja jonka tulot jäävät alle 60 prosenttiin kansallisesta mediaanitulosta (Bardone & Guio 2005, 11). Heikosti pärjäävien huoltajien tulotaso ei välttämättä ollut alle köyhyysrajan, mutta ainakaan ylimääräisiin menoihin tulojen ei koettu riittävän. Työssäkäyvien köyhien asema voi johtua monista erilaisista työmarkkinoiden ongelmista, kuten toistuvasta työttömyydestä tai epävakaista työpaikoista, kyvyttömyydestä löytää kokoaikatyötä tai matalasta palkasta. Myös tietynlaiset kotitalouden rakenteet voivat alistaa köyhyydelle, kuten jos perheessä on vain yksi työssäkäyvä aikuinen ja kaksi tai useampi huollettava. (Bardone & Guio 2005, 3.) Suurin osa vastaajista kertoi perheessään olevan kaksi huoltajaa. Tutkimukseemme osallistui myös 8 yksinhuoltajaa.

8.2 Perheiden osallistuminen lasten koulunkäyntiin

Kaikki huoltajat kertoivat osallistuvansa jollain tavoin lastensa koulunkäyntiin. Useimmin kodeissa osallistuttiin kysymällä koulupäivän kuulumiset, auttamalla läksyissä ja kokeisiin luvussa ja/tai kannustamalla opiskelua. Saamamme vastaukset vahvistivat Rädyn ym. (2009, 285) tuloksia siitä, että suurin osa vanhemmista auttaa lapsiaan valmistautumaan kokeisiin aina tai usein ja suuri enemmistö vanhemmista kokee kykenevänsä auttamaan lastaan koulutyössä.

”Autetaan tarvittaessa läksyissä, varmistetaan, että lapsella on koulunkäynnin kannalta oleelliset välineet (esim. reppu, liikuntavälineitä), huolehditaan, että lapsi menee ajoissa kouluun, Huolehditaan perustarpeista, kuten puhtaudesta, ravitsemuksesta ja riittävästä levosta. Tuetaan kaverisuhteita. Kannustetaan yleisesti koulunkäynnissä ja annetaan positiivista palautetta menestyksestä.” (v3)

Jos vanhemmilla oli Rädyn ym. (2009, 286) tutkimuksessa vaikeuksia auttaa lastaan, näitä aiheuttivat lapsen halu hoitaa tehtävänsä itse ja se, ettei lapsi aina ilmoita tulevista tehtävistä tai kokeista. Eräs tutkimuksemme vastaaja kertoikin lapsensa olevan hyvin oma-aloitteinen ja aktiivinen koululainen, ja etteivät vanhemmat osallistu tai puutu normaaliin koulunkäyntiin ollenkaan. Vanhemmat saattavat kokea kykenemättömyyttä opastaa ja motivoida lastaan, kun ei ole tietoa tai opetusmateriaaleja aiheesta. Myös ajan puute työn tai yksityiselämän tilanteen vuoksi estää osallistumista lapsen koulunkäyntiin. (Räty ym. 2009, 286.) Kyselyymme vastanneista huoltajista kukaan ei maininnut vaikeuksia lapsen koulunkäynnin tukemisessa.

Vastauksissa kerrottiin muitakin keinoja koulunkäynnin tukemiseen. Positiivista asennetta koulua kohtaan pyrittiin vahvistamaan. Lasten päivärytmistä huolehtimisen koettiin auttavan lasta koulunkäynnissä. Huoltajat pitivät myös yhteyttä opettajiin esimerkiksi Wilman kautta. Kahdessa vastauksessa kerrottiin lapsia motivoitavan käyttämään vieraita kieliä ulkomaanmatkojen avulla. Samoin kahdessa vastauksessa kerrottiin lapsille annettavan rahallinen palkkio hyvistä koearvosanoista.

Rädyn ym. (2009) mukaan vanhempien koulutuksella on merkitsevä vaikutus koettuun kyvyttömyyteen auttaa lasta tehtävissä tietyissä oppiaineissa. Ammatillisesti koulutetut kokivat heidän tutkimuksessaan kykenemättömyyttä auttaa useammin kuin

akateemisesti koulutetut vanhemmat. Tutkimukseemme osallistuneista vanhemmista kukaan ei maininnut, ettei kykenisi auttamaan lastaan koulutehtävissä. Asiasta ei kysytty erikseen, joten on mahdollista, että ongelmia auttamisessa joidenkin oppiaineiden kohdalla on. Kyselyymme vastanneista henkilöistä jokainen oli jatkanut opintojaan perus- tai kansakoulun jälkeen. Vastanneiden puolisoiden koulutustaustat vaihtelivat enemmän, ja heidän joukossaan oli myös peruskoulutuksen varassa eläviä henkilöitä.

8.3 Perheen varallisuuden vaikutuksesta lapsen koulunkäyntiin

Kysyimme lasten huoltajilta, miten he kokevat perheensä varallisuuden vaikuttavan heidän lapsen tai lastensa koulunkäyntiin. Vastauksissa nousi esiin teemoja, joita seuraavaksi esittelemme.

8.3.1 Ei niinkään varallisuus, vaan asenne

Useat vastaajat olivat sitä mieltä, että perheen varallisuus ei vaikuta lapsen koulunkäyntiin millään tavalla. Tätä selitettiin muun muassa sillä, että Suomessa lähtökohdat oppimiseen ovat huomattavasti tasa-arvoisemmat kuin monessa muussa maassa, sillä koulutus on ilmaista. Moni vastaaja koki, että varallisuus ei juurikaan vaikuta lapsen kouluarkeen vielä peruskouluiässä, mutta merkitys saattaa lisääntyä peruskoulun suorittamisen jälkeen, kun oppilaan on kustannettava esimerkiksi opiskelutarvikkeita itse.

”Koska Suomessa ei ole koulumaksuja, en koe, että varallisuudella on suurta merkitystä peruskouluasteella. Lukioon ja siitä eteenpäin mentäessä varallisuudella voi olla isompi merkitys, sillä kirjat yms. on ostettava itse.” (v 21)

Useat kyselyyn vastaajista huomauttivat, että heidän mielestään perheiden varallisuutta enemmän oppilaan koulunkäyntiin vaikuttaa lasten huoltajien asenne koulua kohtaan. Näiden vastaajien mukaan perheen taloudellista tilannetta merkittävämpi vaikuttaja lapsen kouluarkeen on se, ovatko vanhemmat aidosti kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä ja kannustavatko he heitä opiskelemaan. Vastauksissa nostettiin esille myös, että koulumyönteisen asenteen lisäksi lasten koulunkäyntiin saattaa vaikuttaa vanhempien koulutustaso. Koulutetut vanhemmat haluavat usein kannustaa myös

lapsiaan opiskelemaan. Aiempien tutkimusten mukaan koulutuksella onkin tapana periytyä (Antikainen ym. 2006).

”Minusta tuntuu että varallisuudella ei ole niin suurta merkitystä kuin sillä, että miten vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsen koulunkäynnistä ja harrastuksista. Tämä korostuu alaluokilla, koska siellä luodaan kaiken perusta ja opitaan tapa käydä koulua ja harrastaa.” (v 22)

Myös päinvastainen vaikutus kouluasenteen periytymisessä nostettiin esiin, kun eräs vastaaja (v17) totesi että, ”-- jotkut vanhemmat vain eivät osaa eivätkä arvosta koulumenestystä ja työtä sen eteen ja näistä lapsista kasvaa jo ekaluokasta lähtien syrjäytyjiä...tarjonta on tasapuolista sen vastaanotto eriarvoista, johtuen vanhemmista”. Pohjoismaisessa kasvuverkostoprojektissa on havaittu isän sosioekonomisen aseman olevan merkitsevästi yhteydessä oppilaiden suhtautumiseen koulunkäyntiin sekä jossain määrin myös heidän sosiaaliseen toimintakykyynsä (Pölkki 2001, 137). Kalalahden (2012, 384) ja aiempien tutkimusten mukaan koulusaavutuksia edistävät erityisesti kodin kulttuurinen pääoma, johon oleellisesti kuuluu vanhempien koulutustaso. Hänen mielestään ei voida sanoa, että Suomessa koulutus periytyisi perheen sosioekonomisen aseman mukaan, vaan kyse on enemmän perheen toimintamalleista ja kulttuurisesta pääomasta, jotka kodin vuorovaikutuksen kautta muuntuvat nuoren koululaisidentiteetiksi (Kalalahti 2012, 385). Suurimmaksi osaksi kyselyymme vastanneet ovat myös tätä mieltä.

8.3.2 Kaverisuhteet ja tavarat

Perheen varallisuuden uskottiin vaikuttavan jollain tasolla myös kaverisuhteisiin. Useat vastaajat painottivat sitä, että ystävyysuhteita ei solmita kaverin kotitaustaa silmällä pitäen, vaan yhteisten kiinnostuksen kohteiden vuoksi. Kuitenkin monessa vastauksessa todettiin myös, että kaikilla ei ole varaa esimerkiksi kalliisiin harrastuksiin ja tämä voi johtaa lapsen syrjintään. Lapset vertailevat usein keskenään esimerkiksi tavaroitaan ja vaatteitaan. Eräs vastaajista totesikin, että koulukin on osaltaan ”välineurheilua”. Tämä aiheuttaa luonnollisesti mielipahaa lapsissa, joiden perheillä ei ole varaa kustantaa kalliita harrastuksia, uusia merkkivaatteita tai tekniikkaa.

”Vaatteita vertaillaan heti eka luokalta. Ja varmaan isompien lasten kohdalla myös harrastukset sun muut. Joilla ei ole varaa, varmasti jäävät paitsioon.” (v 13)

8.3.3 Oppimisen tukeminen

”Toisaalta en usko että sillä on suurta merkitystä, mutta toisaalta meillä on mahdollisuus tarjota asioita joita kaikilla ei ole (”kalliit” harrastukset jatkuvine kisareissuineen, runsaasti ulkomaanmatkoja), joilla kuitenkin on jonkun verran vaikutusta esim. kaveripiiriin ja ehkä jonkinlaiseen ”maailmankansalaisuuteen” orientoitumiseen.” (v 5)

Osalla vanhemmista on mahdollisuus tarjota lapsilleen eväät ”maailmankansalaisuuteen”, kuten vastaaja 5 totesi. Matkustaminen nostettiin esille useassa vastauksessa. Vaikka sillä ei ole suoranaista yhteyttä oppilaan koulumenestykseen, saattaa sillä kuitenkin olla jonkinlainen yhteys esimerkiksi opiskelumotivaatioon. Osassa vastauksista mainittiin, että perheen yhteisten matkojen avulla on pyritty muun muassa kannustamaan lasta käyttämään vierasta kieltä sekä täten syöttämään myös kipinä kielten opiskelua kohtaan. Matkustaminen kuuluu olennaisesti Bourdieun (1986) pääomaluokitteluista kulttuuriseen pääomaan. Perheiden kulttuurinen pääoma vaihtelee suuresti, sillä taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen ratkaisevasti. Kaikki vanhemmat eivät kykene tarjoamaan lapsilleen ”maailmankansalaisuutta” jo pienestä pitäen.

Jos perheen taloudellinen tilanne on hyvä, on huoltajilla myös mahdollisuus tukea lastensa koulunkäyntiä eri tavoin. Aiemmin mainittua tukea ja kannustusta pystyy toki jokainen vanhempi tarjoamaan ja se on äärimmäisen tärkeää lapsen koulunkäynnin kannalta. Vastauksissa nousi kuitenkin esiin se, että varallisuuden avulla pystytään tarjoamaan lapselle parempia resursseja oppimiseen. Huoltajat mainitsivat esimerkiksi tekniset apuvälineet, kuten oman tietokoneen, sekä opiskelurauhan mahdollistavan oman huoneen.

Huoltajien näkemykset tukevat Hakovirran ja Rantalaihon (2012) tutkimukseen osallistuneiden lasten käsityksiä vanhempien sosioekonomisen taustan vaikutuksesta lasten koulunkäyntiin. Nämä lapset yhdistivät taloudellisen eriarvoisuuden lasten

keskinäisiin eroihin koulumenestyksessä. He esittivät köyhempien lasten koulunkäyntiin liittyvän ongelmia ja köyhempien lasten koulun sujuvan huonosti ehkä osittain siksi, etteivät lapset saa vanhemmiltaan tarvitsemaansa tukea koulutyöhön. Vastaavasti lapset uskoivat rikkaan tai varakkaan perheen lapsen selviytyvän muita paremmin koulutyöstä, koska näiden lasten vanhempien uskottiin olevan kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä ja kodin kasvatuskäytännöt ovat lapsen koulumenestystä tukevia. Myös lasten käsitykset ovat siis, että paremmassa asemassa olevat vanhemmat pystyvät siirtämään lapsilleen varallisuuden lisäksi sosiaalista pääomaa ja koulutusmyönteisyyttä. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 66-67.)

8.3.4 Osallistuminen koulun ulkopuoliseen, maksulliseen toimintaan

Perheen varallisuus saattaa vaikuttaa myös koulun ulkopuoliseen toimintaan, kuten luokkaretkiin. Muutamassa vastauksessa nostettiin esiin koulun retket, joista aiheutuviin kustannuksiin ei kaikilla perheillä ole ollut varaa. Retket ja niistä johtuvat kustannukset aiheuttavat huolta usealle huoltajalle, jonka taloudellinen tilanne ei ole hyvä. Vastauksissa pahoiteltiin sitä, ettei kaikilla oppilailla ole ollut maksujen vuoksi mahdollisuutta osallistua retkille.

” -- Ikävää kun esim. kaikilla ei mahdollisuutta osallistua luokkaretkiin, vaikka opettaja on pyytänyt vain muutaman euron bussilipun hintaa.” (v1)

Hakovirran ja Rantalaihon haastattelemista kahdeksasluokkalaisista valtaosa piti yhtenä tärkeimmistä aineettomista asioista mahdollisuutta osallistua luokkaretkelle. Lapset perustelivat tärkeimpien asioiden valintoja poikkeuksetta kaverisuhteilla tai muuten vertaisryhmässä mukanaololla. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 45.) Sillä, että yksittäinen oppilas ei pääse osallistumaan koulun retkelle, on siis suuri sosiaalisesti ulkopuolistava merkitys.

”Luokkaretket pahoja. Jos luokka ei ole kerännyt rahaa ja yhtä äkkiä pitäisi olla 70 euroa luokkaretkeen(jonka osittain vanhemmat järjestäneet ja päättäneet), niin on noloa ilmoittaa että meidän lapsi ei pääse retkelle.--”
(v16)

Periaatteessa tällaisia tilanteita ei pitäisi syntyä, sillä perusopetus on lain mukaan maksutonta ja koulun ulkopuolelle suunnatut retket, leirikoulut ja muut toiminnot ovat

yhtä lailla opetusta. Retkiä ja muita tapahtumia voidaan kuitenkin tukea oppilaiden ja huoltajien yhteisellä varainkeruulla, joka on vapaaehtoista. Kun huoltajilta pyydetään rahaa esimerkiksi luokkaretkeen, kaikilla huoltajilla ei välttämättä ole taloudellisia resursseja tähän. Kaikilla oppilailla pitäisi olla mahdollisuus osallistua näihin tapahtumiin, oli hän tai hänen perheensä osallistunut varainkeruuseen tai ei. Eräs vastaaja mainitsi, että joissakin kouluissa vanhempainyhdistys tukee tällaisia tilanteita auttamalla rahallisesti. Hän kuitenkin pohti, kuinka suuri kynnyks on tällaiselle huoltajalle pyytää apua. Se ei välttämättä ole aina helppoa. On kuitenkin hyvä, että kouluilla on tällaista toimintaa, jotta jokaisen lapsen olisi mahdollista osallistua retkitoimintaan.

Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastaajien mielestä perheiden varallisuuden merkitys lasten koulunkäyntiin on melko pieni verrattaessa tilannetta moneen muuhun maahan. Suomessa ilmainen koulutus mahdollistaa sen, että kaikki lapset lähtevät koulumaailmaan periaatteessa samalta viivalta. Varallisuus kuitenkin vaikuttaa jonkin verran koulunkäyntiin ilmaisesta koulutuksesta huolimatta. Kyselyyn vastaajat mainitsivat varallisuuden vaikuttavan vaihtelevasti kaverisuhteisiin sekä siihen, kuinka paljon huoltajat pystyvät tarjoamaan lapsilleen resursseja oppimiseen, esimerkiksi matkustelun ja materiaalin avulla. Varallisuuden merkitys vaihtelee myös paikkakunta- ja asuinaluekohtaisesti. Vastaajat eivät kokeneet varallisuuden vaikuttavan oppilaan ja opettajan väliseen suhteeseen. Heidän mielestään myöskään varallisuuden yhteys koulumenestykseen ei ollut merkittävää. Tosin useat vastaajat mainitsivat koulutuksen periytyvyyden ja sen, että vanhempien koulutustaso ja ”sivistyneisyys” vaikuttavat myös lapsen koulunkäyntiin. Tärkeänä huomautuksena monet kyselyyn vastaajat lisäsivät, että perheen taloudellista tilannetta tärkeämpi vaikuttaja lapsen koulunkäyntiin on vanhempien aito kiinnostus ja kannustus lapsen koulunkäyntiä kohtaan. Se merkitsee rahaa enemmän.

8.4 Alueelliset erot tasa-arvon toteutumisessa

Myös paikkakunnalla ja asuinalueella voi vastaajien mielestä olla vaikutusta siihen, kuinka paljon varallisuus vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin. Muutamat vastaajat esimerkiksi kokivat, että pienellä paikkakunnalla varallisuus ei vaikuta niin paljon kuin ehkä isommissa kaupungeissa. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että pienellä

paikkakunnalla kaikki lapset ovat samoissa kouluissa perheen taloudellisesta tilanteesta huolimatta. Tarjolla ei esimerkiksi ole ”eliittikouluja” tai erilaisia painotusluokkia.

”Varallisuudella voisi olla merkitystä, jos asuisimme isommalla paikkakunnalla. Asumme kunnassa, jossa on vain yksi iso alakoulu ja yksi yläkoulu. Opetus on kaikille samaa, joten pelkkä varallisuus ei mielestäni vaikuta lapsiemme koulunkäyntiin mitenkään. Mielestäni sillä, että olen itse opettaja on suurempi merkitys lastemme koulunkäyntiin.” (v 18)

Esimerkiksi Helsingin alueella koulujen välistä hajontaa on enemmän kuin Suomessa kokonaisuutena. Tutkimusten mukaan koulujen väliset erot siellä eivät kuitenkaan selity koulujen erilaisilla resursseilla tai opettajien pätevyyseroilla, vaan oppilaiden eriytymisellä. Tämä tarkoittaa oppilaspohjan valikoitumista koulujen välillä eli kaupungin alueellinen eriytyminen on heijastunut kouluihin. Helsingin tilanteen tunteminen on tärkeää kaikkien kuntien kannalta, sillä nämä ilmiöt antavat viitteitä koulujen tulevasta kehityksestä. (Rimpelä & Bernelius 2010, 19, 22.)

Myös asuinalue-eroja mainittiin vastauksissa. Kun alueella asuu ihmisiä suunnilleen samansuuruisista tuloluokista, ollaan niin sanotusti samalla viivalla. Jos alueella ei esimerkiksi asu varakkaita perheitä, ei lapsien kesken ole kilpailua ja vertailua kalliista tavaroista.

”Koen, että pärjäämme taloudellisesti kohtalaisesti eikä varallisuudellamme ole erityisen paljon merkitystä koulunkäynnin suhteen. Uskon, että asiaan vaikuttaa se, millainen sosioekonominen status alueellamme on yleisesti. Asuinalueellamme ei ole erityisen paljon hyvin toimeentulevia, mikä näkyy myös koulussa siten, ettei lapsen kavereillakaan ole ns. statussymboleja, kuten kalliita elektronisia laitteita tai merkkivaatteita. Yhden vanhemman perheenä varallisuutemme vaikuttaisi varmasti enemmän ainakin lapsen kaverisuhteisiin ja mahdollisesti myös itsetuntoon, jos asuisimme alueella, jolla on paljon hyvin toimeentulevia asukkaita.” (v 3)

Osan vastaajista näkemys oli, että perheiden varallisuutta enemmän lasten koulunkäyntiin vaikuttaa kuntien varallisuus. Tämä vaikuttaa muun muassa tasa-

arvoisen opetuksen toteutumiseen eri kunnissa. Osa vanhemmista mainitsi huolestuneisuutensa koulujen eriytymisestä, mikä uhkaa tasa-arvon toteutumista. Esimerkiksi pienissä kunnissa ei ole edes mahdollista hakeutua painotusluokille. Koulutuksen tarjonta on täten laajempaa isommissa kaupungeissa ja tämä on riski tasa-arvon toteutumiselle. Lisäksi useassa suomalaisessa koulussa kärsitään home- ja muista sisäilmaongelmista. Kuntien varallisuus tai varattomuus vaikuttaa siihen, mitä asialle voidaan tehdä. Resurssit riittävät harvoin ongelmien korjaamiseksi useassa kunnassa.

” Koulunkäyntiin vaikuttaa enemmän yhteiskunnan/ kuntien varallisuus kuin perheiden. Koulujen kunto huolestuttaa. Opettajien palkkaukseen / sijaisiin / työoloihin yleensä pitäisi saada enemmän varoja ja sitä kautta tasa-arvoisuus myös kunnittain ja kouluittain toteutuisi paremmin.” (v 25)

8.5 Opetuksen tasa-arvon toteutuminen

Suomalaisen peruskoulun tasa-arvon tavoitteen toteutumista pidettiin suurimmaksi osaksi onnistuneena. Tähän mainittiin syiksi muun muassa opetuksen maksuttomuus ja yhtäläiset mahdollisuudet pyrkiä painotusluokille. Suurin osa huoltajista oli tyytyväinen nykyiseen koulujärjestelmään.

Tyytymättömyyttä ilmaistiin lähinnä oppilasaineksen ääripäiden puolesta. Näkemykset olivat hyvinkin vastakkaisia. Osa huoltajista koki, ettei opetuksen tasa-arvoisuus toteudu lahjakkaiden oppilaiden kohdalla ja osa taas näki sen horjuvan oppimisvaikeuksia omaavien oppilaiden kohdalla. Tasa-arvoa koulutuksen tulosten yhdenmukaisuutena arvosteltiin kriittisesti.

” Tässä systeemissä kärsivät eniten lahjakkaat. Tasa-arvon sijaan heidät tasapäistetään. Systeemistä hyötyvät eniten oppimisvaikeuksia omaavat oppilaat.” (v 18)

” Ns. normaalilasten kohdalla se toteutuu melko hyvin, mutta erityislusten kohdalla se ei läheskään aina toteudu, vaikka heillä olisi mahdollisuudet tuetun koulutuksen myötä saavuttaa hyvin peruskoulun tavoitteet. Nyt tavoitteet ovat alarajoilla. Tässä tarkoitan lasta, joka voi opiskella normaali

luokassa ja on muuten ns. normaalilapsi, mutta on esim. jonkin asteinen keskittymishäiriö.” (v 6)

Osa huoltajista ilmaisi arvostavansa painotusluokkia. Tasa-arvo nähtiin tällöin siis mahdollisuutensa toteuttaa omia lahjojaan parhaalla mahdollisella tavalla. Eräs huoltaja (v 41) perusteli suomalaisen peruskoulun tasa-arvon toteutuneen hyvin, koska ”*kaikilla on mahdollisuus pyrkiä erilaisille painotusluokille*”. Näissä vastauksissa eriyttämistä ylöspäin sekä omien lahjojen toteuttamista toivottiin kouluihin lisää. Melko suuresta osasta vastauksista tulikin ilmi vastaajan oman lapsen tai lasten käyvän koulua painotetulla luokalla. Asiaa ei kysytty lomakkeessa erikseen, joten ei voida tietää, kuinka monen vastaajan lapset olivat painotetulla luokalla.

”Lapsemme on kielipainotteisella luokalla ja sitä kautta hän on saanut monipuolisemmat valmiudet kuin ns. normaaliluokassa. Omassa työssä 2. asteen ammatillisessa koulutuksessa olen huomannut, että peruskoulun päättäneiden valmiudet ovat kovin eri tasoiset. En osaa eritellä mistä tämä johtuu, mutta tästä näkökulmasta tasa-arvo ei toteudu. Myös eri koulujen mahdollisuudet käyttää monipuolisia opetusmenetelmiä vaihtelevat. --” (v27)

Tutkimusten mukaan kouluvalintaa harjoittavat aktiivisimmin vanhemmat, jotka painottavat akateemista menestystä ja kuuluvat keskiluokkaan (Adnett & Davies 2000, 162). Keskiluokkaisuutta uusinnetaan koulutuksen avulla. Koska keskiluokkaista asemaa ei voida periä, on korkeakoulutetuilla vanhemmilla paineita taata lapselleen peruskoulutus, jolla jatkaa korkeakouluopintoihin. Vanhemmat haluavat myös huolehtia siitä, että lapsi saa koulunkäyntiin tarvittavaa tukea kotoa. (Kosunen 2012, 13.) Joskus vanhemmat tulevat siihen tulokseen, ettei kotoa siirtyvä pääoma yhdessä lähikoulun opetuksen kanssa riitä lapsen koulutukseen, vaan tarvitaan laadukkaampaa koulunkäyntiä, kuten hyvämaineinen koulu tai painotettu luokka (Kosunen 2012, 9).

Koulu- ja luokkavalinnan mahdollisuutta ei nähty pelkästään hyvänä asiana, vaan joskus tasa-arvon toteutumisen esteenä. Kun koulut valikoivat oppilasaineiksensa erilaisin soveltuvuustestein ja pääsykokein, näyttäisi se aiheuttavan muiden koulujen asemoitumista toisarvoisiksi (Kosunen 2012, 9). Koulujen torjumista kouluvalinnassa

ennustavat tilastollisesti erityisesti alueen matala tulotaso ja korkea vieraskielisen väestön osuus (Bernelius 2013, 65).

”Tällä hetkellä asia [suomalaisen peruskoulun tasa-arvo] toteutuu. Välillä kuitenkin kuulee vanhempien puhuvat, että missä koulussa on hyvät/huonot olosuhteet. Lisäksi joskus olen huomannut joidenkin vanhempien tekevän paljon asioita sen eteen, jotta saa lapsensa ns. hyvämaineeseen kouluun.”
(v9)

Muutenkin lasten ohjauksesta puhuttiin. Eräs huoltaja totesi suomalaisen peruskoulun tasa-arvon toteutuvan kohtuullisesti, mutta painotti vanhempien roolia lapsen koulupolulla.

”--Vanhempien aktiivisuus ja lapsen opiskelumahdollisuuksien/ vaihtoehtojen selvittäminen ja jonkinlainen "ladun aukaisu" kuitenkin tärkeää” (v39).

Andresin ym. (2007, 155) mukaan keskiluokkaiset vanhemmat paneutuvat enemmän lastensa peruskoulun jälkeiseen polkuun, kun taas alemman luokan vanhemmat keskittyvät varmistamaan, että heidän lapsensa suorittavat yläasteen loppuun. Myös tutkimuksemme huoltajista moni oli sitä mieltä, että vanhempien koulutustausta vaikuttaa myös lapsen koulutukseen.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksemme heikkoudet ja vahvuudet

Tutkimusaiheemme osoittautui melko haastavaksi, sillä kyselyyn oli aluksi erittäin vaikeaa saada vastauksia. Pohdimme yhdeksi mahdolliseksi syyksi vähäiseen vastausinnokkuuteen käyttämäämme aineistonkeruumenetelmää. Ensinnäkin sähköinen kysely on helppo ohittaa. Paperikysely, joka on henkilökohtaisesti vastaajalle osoitettu ja kotiovelle toimitettu, olisi saattanut velvoittaa vastaamaan sähköistä kyselyä enemmän. Toisaalta sen täyttäminen olisi ollut myös sähköistä kyselyä työläämpää.

Toiseksi pohdimme sitä, että onko kaikilla mahdollisuutta tai taitoa käyttää tietokonetta. Oletimme kyselylomaketta laatiessamme, että nykypäivänä lähes kaikissa kotitalouksissa on tietokone Internet-yhteydellä. Edelleen on kuitenkin koteja, joissa

tietokonetta ei ole. Suurempi ongelma lienevät kuitenkin heikot tietotekniset taidot. Osalla potentiaalisista vastaajista kyselyyn osallistuminen on saattanut kaatua tähän.

Nämä ovat tietenkin vain omia spekulatioitamme, mutta näillä asioilla on saattanut olla vaikutusta kyselyyn vastaamiseen. Epätoivoiseltakin vaikuttanut tilanne muuttui kuitenkin paremmaksi otettuamme yhteyttä tuttuihin opettajiin ja kouluihin, jotka jakoivat kyselyämme eteenpäin muun muassa kodin ja koulun sähköisen yhteydenpidon mahdollistavan Wilman välityksellä. Myös vanhempainyhdistykset auttoivat meitä aineiston hankinnassa.

Kyselyyn oli tarkoitus saada huoltajia sekä köyhiltä että varakkaammilta alueilta ja siksi keskityimme aluksi eriarvoistuvaan pääkaupunkiseutuun. Suunnitelmat kuitenkin muuttuivat vähäisen vastaajaprocentin vuoksi ja lopulta kyselyyn vastanneet olivat homogeenisempi ryhmä, mitä alun perin haettiin. Suurin osa kyselyyn vastaajista oli kouluttautuneita, melko hyvin toimeentulevia ihmisiä. Yli puolella vastaajista kotitalouden yhteenlasketut vuositulot ylittivät 50 000 euroa. Tämä tosin ei kerro vielä, oliko vastaajien joukossa suurituloisia perheitä, sillä kahden tulonsaajan kotitaloudessa 55 000 euron vuositulot ovat keskiluokkaa. Pienituloisuuden määritelmä ja rajat on helppo löytää, mutta suurituloisuuden raja on jo vaikeammin löydettävissä. Usean vastaajan lapsi tai lapset olivat myös painotusluokalla.

Vaikka vastauksissa käsiteltiin asiaa myös köyhien näkökulmista ja osa vastaajistamme oli heikommin toimeentulevia, olisi kyselyaineistomme ollut varmasti vielä nykyistä värikkäämpää, jos heikosti toimeentulevia vastaajia olisi ollut enemmän. Jokaisen vastaajan perheessä oli vähintään yksi työssä käyvä aikuinen. Työttömien perheiden näkökulmaa emme siis tutkimukseemme saaneet. Heillä olisi varmasti ollut kerrottavana omakohtaisia tarinoita köyhyyden vaikutuksesta lasten koulunkäyntiin. Valitettavasti tällaisten huoltajien ääni ei päässyt selvästi esille tutkimuksessamme.

Voidaankin kysyä, miksi kyselyyn vastaajista suurin osa oli koulutettuja ja perinteisesti arvostetuissa ammateissa toimivia henkilöitä. Kyselyä levitettiin usealle paikkakunnalle ja asuinalueelle, joissa varmasti asuu tulotasoltaan ja sosioekonomiselta asemaltaan erilaisia lapsiperheitä. Pohdimme yhdeksi mahdolliseksi syyksi sitä, että taloudellisesti heikommin pärjäävät ihmiset eivät välttämättä halua kertoa ongelmistaan ulkopuolisille, vaikka vastaajat pysyivätkin tutkimuksessamme anonymeinä. Myös eräs

tutkimukseemme osallistuneista kouluista varoitti meitä mahdollisesti vähäisestä vastausprosentista juuri alueen heikon sosioekonomisen taustan vuoksi. Raha-asioista puhuminen on ilmeisesti nykyäänkin melkoinen tabu suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on harmillista, sillä heterogeenisempi vastaajaryhmä olisi tarjonnut myös tutkimukseemme laajempia näkökulmia.

Vaikka vastaajaryhmämme ja täten myös aineistomme osoittautui melko homogeeniseksi, saavutimme tutkimuksemme tavoitteet mielestämme hyvin. Saimme jokaiseen tutkimuskysymykseemme mielenkiintoisia näkökulmia vastaajiltamme. Useasta vastauksesta näki, että tutkimuksemme aihe herätti vastaajassa voimakkaitakin tunteita. Tämä on ymmärrettävää, sillä suomalainen koulutus on tuttu meille kaikille oman koulupolkumme kautta. Tämän vuoksi aihe koskettaa helposti.

Vastaajien vahvat mielipiteet sekä omakohtaiset kokemukset ovat mielestämme tutkimuksemme vahvuudet ja sen arvokkain anti. Niiden avulla pääsimme syvemmälle aiheeseemme ja saimme tärkeää tietoa siitä, kuinka huoltajat kokevat varallisuuden vaikuttavan lastensa koulunkäyntiin.

9.2 Keskeiset tutkimustulokset

Tutkimustuloksemme osoittivat, että kyselyyn osallistuneet huoltajat eivät kokeneet varallisuudella olevan suurta merkitystä lastensa koulunkäyntiin. Kuitenkin useassa vastauksessa nostettiin esille se, että perheen varallisuudella saattaa olla vaikutusta erityisesti lasten kaverisuhteisiin. Tavaroiden, harrastusten ja muiden vapaa-ajan menojen vertailu voi monen vastaajan mielestä johtaa lapsen syrjimiseen ja kiusaamiseen. Hakovirta ja Rantalaiho (2012) ovat tutkineet lasten omia kokemuksia taloudellisesta eriarvoisuudesta. Heidän tutkimustulostensa mukaan taloudellinen eriarvoisuus näkyy erityisesti lasten sosiaalisten vertaissuhteiden muodostumisessa ja ylläpitämisessä. Kuluttaminen mainittiin hyvin keskeisenä asiana lasten elämässä. Vaatteiden, tavaroiden ja harrastusten kautta on mahdollista kuulua tiettyihin ryhmiin ja tulla hyväksytyksi. (Hakovirta ja Rantalaiho 2012, 79 - 84.) Lasten omat kokemukset olivat siis samoilla linjoilla tutkimukseemme vastanneiden huoltajien kanssa: taloudellinen tilanne saattaa vaikuttaa kaverisuhteisiin juuri materian vertailun kautta. Koska lasten harrastusmahdollisuudet jakautuvat osittain perheen taloudellisen tilanteen

mukaan olisi hyvä, jos esimerkiksi koulu järjestäisi maksuttomia harrastusmahdollisuuksia.

Tutkimuksessamme varallisuudella ei koettu olevan kovin suurta merkitystä koulumenestykseen, vaikkakin moni huoltaja huomautti vastauksessaan, että huoltajien asenne koulua kohtaan vaikuttaa myös lapsen opiskelumotivaatioon. Osassa vastauksista mainittiin myös koulutuksen mahdollinen periytyvyys eli se, että koulutetut vanhemmat haluavat myös jälkikasvunsa kouluttautuvan.

Tutkimuksessamme nousi esiin myös painotusluokkien ja kouluvalinnan arvostus. Kouluvalintamahdollisuuden lisääntyvän hyödyntämisen on pelätty murentavan suomalaisen peruskoulun tasa-arvoa. Vastaajistamme monet kuitenkin näkivät tasa-arvon juuri omien kykyjen toteuttamisena parhaalla mahdollisella tavalla enemmän kuin että kaikki oppilaat saavuttaisivat saman ”tason”. Nämä näkemykset voivat olla yhteydessä huoltajien omaan koulutustaustaan. Kuten aiemmin mainitsimme, tutkimuksessamme suurin osa vastaajista oli koulutettuja ja hyvin työllistyneitä. Olisi mielenkiintoista saada tietää lisää vähemmän koulutettujen huoltajien asenteesta ja näkemyksistä tasa-arvon toteutumisesta peruskoulussa ja mistä tasa-arvoisuus heidän mielestään koostuu. Tutkimustuloksemme kuitenkin osoittivat, että suurin osa vastaajista koki tasa-arvon edelleen toteutuvan suomalaisessa peruskoulussa, vaikka mediassa aihe on ollut esillä huolenaiheena.

Saimme vastauksia, joissa mainittiin koulujen tekemistä retkistä aiheutuneet kustannukset. Koulujen käytännöt rahan keräämiseen huoltajilta vaihtelevat ja saamiemme vastausten perusteella pyydyt maksut vaihtelevat suurestikin. Tämä herättää kysymyksen siitä, minkä verran rahaa koulun retkiin on kohtuullista kodeilta pyytää. Oppilaat, joilta osallistuminen koulun retkelle tai leirikouluun uhkaa jäädä välistä kustannusten vuoksi, voivat joskus saada rahallista avustusta esimerkiksi erilaisilta järjestöiltä, mutta tietämättömyys ja häpeä voivat estää näiden mahdollisuuksien hyödyntämisen.

Tutkimustulokset avasivat huoltajien näkökulmaa varallisuuden merkityksestä lapsen koulunkäyntiin. Myös meidän, tulevien luokanopettajien, näkökulmasta tulokset olivat mielenkiintoista luettavaa. Jokaisella on varmasti koulumuistoja aiheeseemme liittyen, mutta oli kiinnostavaa lukea, millainen tilanne on tänä päivänä Suomen kouluissa. On

toisaalta muistettava, että kyselyyn vastasi loppujen lopuksi vain 42 henkilöä, joten tuloksia ei voi yleistää, mutta ne antavat kuitenkin jonkinlaista suuntaa. Oli hienoa, että huoltajat kokivat, ettei varallisuudella ole merkittävää vaikutusta lapsen koulunkäyntiin. Heidän vastaustensa mukaan se kuitenkin näkyy koulumaailmassa esimerkiksi kaverisuhteissa ja asenteessa koulua kohtaan. Tulevina opettajina myös meidän tulisi olla turvaamassa kouluympäristöä, jonka tulisi olla tasa-arvoinen kaikille oppijoille. Tulokset auttoivat ymmärtämään, että lasten perhetaustat ovat myös osana kouluarkea.

9.3 Tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä

Olemme pyrkineet lisäämään tutkimuksemme luotettavuutta raportoimalla mahdollisimman tarkasti pro gradu -työmme edistymisen vaiheita. Olemme tuoneet esille myös työmme ongelmakohtia sekä perustelleet valintojamme muun muassa aineistonkeruumenetelmän suhteen.

Tutkimuksessamme emme tavoitelleet yleistettäviä tuloksia. Kyselyyn vastasi 42 henkilöä, mikä on mielestämme hyvä määrä tähän tutkimukseen, mutta se ei olisi ollut riittävä määrä tulosten yleistämiseen. Tavoitteenamme oli saada näkökulmia tähän aiheeseen sosioekonomiselta taustaltaan erilaisilta perheiltä ja päästä näin syvemmälle teemaan. Toivoimme vastaajilta omakohtaisia kokemuksia varallisuuden merkityksestä heidän lastensa koulunkäyntiin. Toisaalta, jos aineisto olisi ollut suurempi, olisi se voinut myös tarjota enemmän. Näin tutkimukseen olisi ehkä voinut osallistua enemmän sosioekonomiselta taustaltaan erilaisia perheitä. Laadullisessa tutkimuksessa painotetaan kuitenkin määrän sijaan laatua, ja siinä mielestämme onnistuimme.

Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 184 – 185) mukaan tutkimuksen luotettavuutta on mahdollista parantaa panostamalla kyselylomakkeen laatuun. Tähän pyrimme myös omassa tutkimuksessamme. Testihenkilö täytti kyselylomakkeemme ennen sen lähettämistä varsinaisille vastaajille. Siitä oli suurta apua, sillä hänen vastaustensa ja parannusehdotustensa avulla saimme muutettua muun muassa lomakkeen kysymysten asettelua selkeämpään muotoon. Kuten jo aiemmin kerroimme, kyselylomakkeen suunnittelu oli tutkimuksessamme hyvin aikaavievä prosessi. Lomakkeen jatkuva parantaminen ja muokkaaminen olivat kuitenkin tutkimuksemme onnistumisen kannalta ehdottoman tärkeää, ja siksi vaivan arvoista.

Tutkimuksemme luotettavuutta lisää myös se, että emme voineet vaikuttaa kyselyyn osallistujien vastauksiin. Tilanne olisi voinut olla hyvin erilainen, jos aineistonkeruumenetelmämme olisi ollut esimerkiksi haastattelu. Tällöin olisi ollut helpompaa syyllistyä vastaajan ”johdatteluun”. Sähköisen kyselylomakkeen mahdollisena ongelmana tosin oli kysymysten ymmärtäminen väärin, sillä emme olleet itse paikalla selventämässä kysymyksiä. Tätä mahdollista ongelmaa pyrimme tosin välttämään kyselylomakkeen testauksen avulla. Lisäksi avasimme osaa lomakkeen teemoista apukysymyksillä. Tämä oli hyvä ratkaisu, sillä vastaajat näyttivät ymmärtäneen kysymyksemme oikein.

Tutkimuksen luotettavuuden yhteydessä puhutaan usein myös sen eettisyydestä. Eettisyys liittyy jokaiseen tutkimusvaiheeseen. Tiedostimme jo aihetta valitessamme, että köyhyydestä puhuminen saattaa olla tabu suomalaisessa yhteiskunnassa. Taloudellisista ongelmista puhuminen voi olla helppoa tutuille ihmisille, mutta avautuminen täysin vieraille tutkijoille saatetaan kokea epämiellyttäväksi. Halusimme kuitenkin paneutua aiheeseen rohkeasti, vaikka useat vastoinkäymiset kuuluivat tutkimuksemme toteuttamiseen. Mielenkiintomme aihetta kohtaan oli suuri, sillä vaikeista asioista on tärkeää saada tietoa. Kiinnostusta lisäsi myös aiheen ajankohtaisuus ja sen esilläolo mediassa.

Tutkimuksessamme kaikki osallistajat säilyivät anonyymeinä. Painotimme anonymiteettiä myös vastaajillemme, jotta he rohkenisivat kertomaan avoimemmin taloudellista tilanteestaan ja sen merkityksestä lastensa koulunkäyntiin. Olimme huolellisia myös tutkimustulosten analysoinnissa. Kumpikin meistä tutustui aineistoon aluksi yksin ja vasta sen jälkeen kokosimme vastaukset yhdessä. Näin pyrimme välttämään johdattelua ja vääristyneitä tuloksia.

9.4 Mahdolliset jatkotutkimusaiheet

Varallisuuden merkitys lasten koulunkäyntiin on ajankohtainen aihe ja siksi siitä nousee myös useita mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Mielenkiintoista olisi tutkia aihetta enemmän lasten näkökulmasta. Heidän on mahdollista antaa tietoa siitä, millainen koulumaailma nykyään todella on, sillä he elävät sitä arkea juuri nyt. Huoltajat ja opettajat ovat toki myös melko hyvin perillä asioista, mutta on yleistä, että esimerkiksi monet kiusaamistapaukset eivät kantaudu aikuisten korviin, vaikka lapset ovat niistä

tietoisia. Syrjimisen ja kiusaamisen taustalla saattaakin joissain tapauksissa olla juuri perheen taloudellinen tilanne. Lapsia haastatellessa tulee kuitenkin olla erityisen hienotunteinen. Jos tutkimuksessamme huoltajat kokivat aiheen hieman vaikeaksi ja arkaluontoiseksi, ei siitä puhuminen varmasti lapsillekaan helppoa ole, varsinkin jos perhe on köyhä.

Kyselyymme vastanneet huoltajat eivät ajatelleet suomalaisen peruskoulun tasa-arvon heikentyneen merkittävästi. Mediassa koulujen erojen kasvamisesta uutisoidaan kuitenkin aika ajoin ja aiheesta on lähivuosina tehty paljon tutkimusta. Miksi tutkimuksemme huoltajien käsitykset eroavat julkisuudessa esitetystä näkemyksestä?

Monien tavoittelemiemme koulujen ennako-oletus oli, etteivät heikossa taloudellisessa tilanteessa elävät huoltajat vastaisi kyselyymme. Mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi, miksi näin ajatellaan ja onko tällainen oletus aiheellinen. Myös omassa tutkimuksessamme taloudellisesti heikosti pärjäävät olivat erittäin pieni ryhmä. Tutkimuksemme ei ehkä tavoittanut heikommassa sosioekonomisessa asemassa eläviä huoltajia siinä määrin missä toivoimme. Mahdollista on myös, että köyhyyttä hävetään, ja siitä ei haluta kertoa. Omassa tutkimuksessamme ei ollut montaa taloudellisesti heikosti pärjäävää huoltajaa, joten heidän näkökulmaansa olisi mielenkiintoista avata enemmän. Aihe on arka, mutta siitä olisi tärkeää jakaa kokemuksiaan.

LÄHTEET

- Ahonen, S. 2003. Yhteinen koulu – tasa-arvoa vai tasapäisyyttä? Tampere: Vastapaino.
- Ahonen, S. 2012. Yleissivistävä koulutus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa Kettunen, P. & Simola, H. (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 144–181.
- Andres, L., Adamuti-Trache, M., Yoon, E., Pidgeon, M. & Thomsen J. P. 2007. Educational expectations, parental social class, gender, and postsecondary attainment: a 10-year perspective. *Youth & Society* 39 (2), 135-136. Viitattu 6.7.2013 <http://yas.sagepub.com/content/39/2/135.full.pdf+html>
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2006. Kasvatossosiologia. Helsinki: WSOY.
- Bardone, L & Guio, A-C, 2005. In-Work Poverty. New commonly agreed indicators at the EU level. Viitattu 8.7.2013 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-05-005/EN/KS-NK-05-005-EN.PDF
- Bernelius, V. 2013. Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilasohjannot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of Capital. Teoksessa Richardson, J. G. (toim.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241–258.
- Broady, D. 1986. Piilo-opetus suunnitelma. Mihin koulussa opitaan? Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2011. Lapsudentutkimuksen näkökulma taloudelliseen eriarvoisuuteen. *Janus* 19 (4) 2011, 342–357. Viitattu 3.6. 2013 http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0411/Janus_04_2011_Hakovirta_Rantalaiho.pdf
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysalan tutkimuksia 124. Viitattu 7.6.2013 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37848/Tutkimuksia124.pdf>

- Hanifi, R. 2012. Sosiaalinen pääoma jakautuu epätasaisesti. Hyvinvointikatsaus 4/2012, 17–22. Helsinki: Tilastokeskus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Hirsjärvi, S., Remes P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Härkönen, J. 2010. Sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus. Teoksessa Erola, J. (toim.) 2010. Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus. 51–66.
- Jäntti, M. 2010. Lapsiköyhyydestä Suomessa. Teoksessa Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) Perhepiirissä. 2010. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 62–75.
- Kalalahti, M. 2012. Perhetaustan vaikutus tyttöjen ja poikien koulunkäyntiin. Kasvatus 43 (4), 375–390. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Keltikangas - Järvinen, L. 2007. Koulu sosiaalisen pääoman lisääjänä ja elinikäisen oppimisen kasvattajana psykologisten tutkimustulosten valossa. Teoksessa Alatupa, S., Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen L. & Savioja, H. (toim.) Sitran raportteja 75: Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta. 2007. Helsinki: Edita Prima Oy. Viitattu 16.10.2013 <http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf>
- Kosunen, S. 2012. ”Meillä on siis kouluja, joista ne tulee: siis Suomen eliitti” - keskiluokan lasten kouluvalinnat pois lähikoulusta. Kasvatus 43 (1), 7–19.
- Kupari, P. 2005. Kotitausta näkyy matematiikan oppimistuloksissa. Teoksessa Kupari, P. & Välijärvi, J. (toim.) Osaaminen kestäväällä pohjalla, PISA 2003 Suomessa. 2005. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2010. Lapsiperheiden toimeentulo lamasta lamaan. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 198–215. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>
- Lappalainen, A. 1985. Peruskoulun opetussuunnitelman syntyprosessi ja perusopetuksen johtamisjärjestelmän muotoutuminen. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Moisio, P. 2008. Köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa Moisio, P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä, M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Vammala: Stakes.

- Moisio, P. 2009. Vähimmäisturva ja köyhyysraja Suomessa. Selvitys sosiaaliturvan kokonaisuudistus (Sata) -komitealle. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Moisio, P. 2010. Tuloerojen, köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.6.2013 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>
- Mustonen, S. 2011. Koulujen väliset erot hälyttäviä pääkaupunkiseudulla. YLE Uutiset. Viitattu 10.12.2013 http://yle.fi/uutiset/koulujen_valiset_erot_halyttavia_paakaupunkiseudulla/5443321
- Myllyniemi, R. & Tontti, J. 2006. Tuottoa sosiaaliselle alkupääomalle – lapsuuden kasvatusta ja aikuisiän tunteet. Teoksessa Järventie, I. Lähde, M. & Paavonen, J. (toim.) Lapsuus ja kasvuympäristöt – tutkimuksen kuvia. Tampere: Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. 142–163.
- Niemelä, M. & Raijas, A. 2010. Lapsiperheiden kulutus ja perheen sisäinen päätöksenteko. Teoksessa Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) Perhepiirissä. 2010. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 118–143.
- Nori, H. 2011. Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisessa 2000-luvun alussa. *Annales Universitatis Turkuensis C* 309.
- Oksanen, A. Lapsuus jättömaana: teknologisen bränditalouden paisteessa vai pimennossa? Teoksessa Lahikainen, A., Punamäki, R. & Tamminen, T. (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY. 45–59.
- Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry 2006. Opetusalan eettisen neuvottelukunnan kannanotto peruskoulun maksuttomuudesta ja rahankeräyksestä kouluissa 24.1.2006. Viitattu 2.7.2013 http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=515,447829&_dad=portal&_schema=PORTAL
- Opetushallitus 2006. Kouluretkien ja leirikoulujen maksuttomuudesta ohjeet. Opetushallituksen tiedote 4/2006. Viitattu 2.7.2013 http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/kouluretket_ja_leirikoulut

- Partanen, J. & Lahikainen, A. Lasten markkinat. Teoksessa Lahikainen, A., Punamäki, R. & Tamminen, T. (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY. 60–83.
- Pölkki, P. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa Järventie, I., Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY. 125–146.
- Ranta, E. 2013. HS vertaili lasten harrastusten hintoja: Partio halvin ja ratsastus kallein. Helsingin Sanomien verkkosivut. Viitattu 15.10.2013 <http://www.hs.fi/kuluttaja/a1374466128521>
- Rimpelä, M. & Bernelius, V. (toim.) 2010. Peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla: MetrOP-tutkimus 2010–2013. Geotieteiden ja maantieteen laitoksen tutkimuksia B1.
- Ruotsalainen, P. 2010. Suurituloisuus on pysyvämpää kuin pienituloisuus. Hyvinvointikatsaus 1/2010, 12-19. Helsinki: Tilastokeskus.
- Ruotsalainen, P. 2011. Jäävätkö tuloerot pysyvästi suuriksi? Hyvinvointikatsaus 1/2011. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 3.12.2013 http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2010/art_2010-03-15_001.html
- Räty, H., Kansanen, K. & Laine, N. 2009. Parents's participation in their child's schooling. *Scandinavian Journal of Educational Research* 53(3), 277–293.
- Sauli, H. 2001. Lasten osuus yhteiskunnan voimavaroista 1990-luvulla. Teoksessa Järventie, I., Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY. 149–170.
- Seppänen, P., Rinne, R. & Riipinen, P. 2012. Yläkouluvalinnat, koulujen suosio ja perheiden sosiaalinen asema - Lohkoutuuko perusopetus kaupungeissa? *Kasvatus* 43 (3), 226–243.
- Silvennoinen, H., Seppänen, P., Rinne, R. & Simola, H. 2012. Yhteiskuntaluokat ja kouluvalintapolitiikka ylikansalliselta paikalliselle tasolle ulottuvassa tarkastelussa. *Kasvatus* 43 (5), 502-518.
- Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. 2010. Johdanto. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.6.2013 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>
- Väljjarvi J. & Malin, A. 2005. Koulutuspalvelujen laatu jakautuu Suomessa tasaisesti. Teoksessa Kupari, P & Väljjarvi, J. (toim.) *Osaaminen kestäväällä pohjalla*. PISA

2003 Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 141–150.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Saatteeksi

Hei,

Olemme luokanopettajaopiskelijoita Jyväskylän yliopistosta ja teemme pro gradu-työtämme kodin varallisuuden merkityksestä alakoululaisen oppilaan koulunkäyntiin. Tällä kyselylomakkeella toivomme saavamme selville teidän mielipiteitä ja kokemuksia aiheesta peruskouluikäisen oppilaan huoltajan näkökulmasta.

Kysely sisältää 10 kysymystä. Aluksi esitämme muutaman taustatietoa kartoittavan kysymyksen. Loput kysymykset ovat avoimia, joten voitte kirjoittaa ajatuksianne aiheista vapaasti. Vastaustiloihin mahtuu tekstiä rajaton määrä.

Kaikki kirjoittamanne on luottamuksellista tietoa eikä vastanneiden henkilöllisyyttä voida saada selville.

Kiitämme tutkimukseemme osallistumisesta,
Marianne Aho ja Tanja Grek

Liite 2. Kyselylomake

1. Perhemuotonne

Perheen huoltajien määrä: _____

Huollettavien lasten määrä: _____

2. Mikä on koulutuksenne?

- Kansakoulu
- Peruskoulu
- Ammattikoulu tai -kurssi
- Lukio tai ylioppilas
- Opistotason ammatillinen koulutus
- Ammattikorkeakoulu
- Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto
- Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto
- Muu, mikä?

3. Jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, niin mikä on puolisonne koulutus?

- Kansakoulu
- Peruskoulu
- Ammattikoulu tai -kurssi
- Lukio tai ylioppilas
- Opistotason ammatillinen koulutus
- Ammattikorkeakoulu
- Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto
- Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto
- Muu, mikä?

4. Työ

- Ammattinne
- Työllisyystilanne tällä hetkellä
- Puolisonne ammatti
- Puolisonne työllisyystilanne tällä hetkellä

5. Kuinka suuret ovat kotitaloutenne jäsenten yhteenlasketut nettovuositulot?

- alle 15 000 €
- yli 15 000 - 25 000 €
- yli 25 000 - 35 000 €
- yli 35 000 - 50 000 €

- yli 50 000 €

6. Miten koette kotitaloutenne jäsenten tulojen riittävän tavanomaisten menojen katteeksi?

- heikosti
- melko hyvin
- erittäin hyvin

Jos haluatte kommentoida tarkemmin, kirjoittakaa alla olevaan tilaan.

7. Millä tavoin uskotte perheenne varallisuudella olevan merkitystä lapsenne koulunkäyntiin (esim. opettajasuhteisiin, kaverisuhteisiin, koulumenestykseen ja – viihtyvyyteen...)?

8. Millä tavoin perheessänne tuetaan lapsenne/lastenne koulunkäyntiä ja oppimista?

9. Suomalaisen peruskoulun keskeisin tavoite on koulutuksellinen tasa-arvo eli tarjota kaikille samanlaiset mahdollisuudet oppimiseen. Miten koette tämän tavoitteen toteutuneen?

10. Muita ajatuksia varallisuuden merkityksestä koulunkäyntiin?